

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2009

Iva Tobolová

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA EVROPSKÉ INTEGRACE

Role ČNB v procesu měnové integrace

The role of the Czech National Bank in Monetary Integration

Student: Bc. Iva Tobolová

Vedoucí diplomové práce: Ing. Kateřina Dvoroková

Ostrava 2009

Zadání diplomové práce

Student: **Bc. Iva Tobolová**
Studijní program: **N6202 Hospodářská politika a správa**
Studijní obor: **6210T004 Eurospráva**
Specializace: **00 Eurospráva**
Téma: **Role ČNB v procesu měnové integrace**
The role of the Czech National Bank in Monetary Integration

Zásady pro vypracování:

1. Úvod
2. Evropská měnová integrace
3. Monetární politika ČNB
4. Změny v činnosti ČNB po vstupu do eurozóny
5. Závěr

Seznam doporučené odborné literatury:

- LACINA, L. a kol. Měnová integrace : náklady a přínosy členství v měnové unii.
1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2007. 538 s. ISBN 978-80-7179-560-5.
LOUŽEK, M. Měnová politika a příchod eura : sborník textů a seminářů č. 16/2002. 1. vyd. Praha :
Centrum pro ekonomiku a politiku, 2002. 107 s. ISBN 80-86547-08-6.
MANDEL, M. Monetární ekonomie v malé otevřené ekonomice. 1. vyd. Praha : Management press, 2003.
287 s. ISBN 80-7261-094-5.


Formální náležitosti a rozsah diplomové práce stanoví pokyny pro vypracování zveřejněné na webových stránkách fakulty.


Vedoucí diplomové práce: **Ing. Kateřina Dvoroková**

Datum zadání: 21.11.2008

Datum odevzdání: 30.04.2009




doc. Ing. Karel Skokan, Ph.D.
vedoucí katedry


prof. Dr. Ing. Dana Dluhošová
děkanka fakulty

Prohlášení

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a všechny použité informační zdroje uvádím v příloze.“

Vedoucí práce Ing. Kateřině Dvorokové děkuji za odbornou pomoc při tvorbě diplomové práce.

Valašské Meziříčí

30. dubna 2009

podpis

.....

Obsah

Úvod	7
1 Vývoj měnové integrace v Evropě	8
1.1 První měnové unie	8
1.2 Měnová integrace	10
1.3 Poválečné období	11
1.3.1 Bretton Woods	12
1.3.2 Evropská platební Unie	13
1.3.3 Evropská měnová dohoda	14
1.3.4 Měnová spolupráce zemí EHS	14
1.3.5 Wernerův plán	15
1.3.6 Smithsoniánská dohoda	17
1.3.7 Spolupráce zemí ES	17
1.4 Evropský měnový systém	18
1.4.1 Evropská měnová jednotka ECU	20
1.4.2 Kursový mechanismus EMS	21
1.4.3 Úvěrový mechanismus EMS	22
1.4.4 Výsledek fungování EMS	23
1.5 Evropská měnová unie a její vznik	24
1.5.1 Jednotný evropský akt	24
1.5.2 Delorova zpráva	24
1.5.3 Etapy realizace HMU	25
2 Monetární politika ČNB	28
2.1 Charakteristika peněz	29
2.1.1 Funkce peněz	30
2.1.2 Peněžní agregáty	30
2.1.3 Kvantitativní teorie peněz	32
2.2 Centrální bankovníctví v ČR	33
2.2.1 Státní banka československá	33
2.2.2 Česká národní banka	34
2.3 Úloha monetární politiky ČNB	35

2.3.1	Formy inflace.....	36
2.4	Nezávislost ČNB	37
2.5	Základní typy režimů monetární politiky.....	38
2.5.1	Cílování inflace.....	39
2.6	Nástroje ČNB	40
2.6.1	Operace na volném trhu	41
2.6.2	Automatické facility.....	42
2.6.3	Povinné minimální rezervy.....	43
3	Změny v činnosti ČNB po vstupu do eurozóny	44
3.1	ČNB jako součást ESCB.....	44
3.1.1	Organizační struktura ECB a ČNB	45
3.1.2	Změna působnosti bankovní rady ČNB po vstupu do eurozóny	47
3.2	Úkoly pro zavedení eura, které jsou v kompetenci ČNB.....	48
3.2.1	Institucionální oblast	48
3.2.2	Legislativní oblast.....	49
3.2.3	Statistika, účetnictví, technologie	51
3.2.4	Bezhotovostní platební styk.....	51
3.2.5	Hotovostní platební styk.....	52
3.2.6	Kursová politika.....	53
3.3	ČR a přijetí eura.....	55
3.3.1	Národní koordinační skupina.....	55
3.3.2	Scénáře přechodu na euro.....	56
3.3.3	Přínosy a náklady společné měny	58
3.4	Plnění maastrichtských kritérií ČR	59
3.5	Euro a veřejnost	61
	Závěr	63
	Seznam použité literatury	66
	Seznam zkratk	70
	Seznam tabulek a obrázků	72
	Prohlášení o využití výsledků diplomové práce.....	73
	Seznam příloh	74

Úvod

Počátky evropské měnové spolupráce se datují již od 19. století, kdy spolupráce mezi jednotlivými zeměmi probíhala ve formě měnových unií. K jejímu intenzivnímu rozvoji však začalo docházet až v poválečném období, kdy byla vytvořena společenství – EHS, ESUO, EURATOM, která byla výsledkem integračních tendencí té doby. Tato společenství stojí u samotného zrodu dnešní Evropské unie, v rámci níž se Česká republika, spolu s dalšími devíti státy, stala členem, a to od 1. 5. 2004. Vstupem do této ekonomicko – politické integrace se všechny státy zavázaly k budoucímu přistoupení do eurozóny a přijetí jednotné evropské měny. Cesta ke společné měně však představuje dlouholetý a vícestupňový proces, kterým jednotlivé země musejí projít.

Jelikož je problematika přijetí eura v naší zemi aktuálním a velice diskutovaným tématem, zvolila jsem si jej jako téma své diplomové práce. Navíc jsme se vstupem do Evropské Unie zavázali přijmout společnou měnu, proto se v blízké budoucnosti dá předpokládat, že se nás tato skutečnost bude bezprostředně týkat. Otázkou ovšem je, kdy bude Česká republika schopna vstoupit do eurozóny a přijmout společnou měnu? S touto problematikou bezpodmínečně souvisí nejenom konvergenční kritéria, která byla v roce 1993 ustanovena Maastrichtskou smlouvou a představují důležitou podmínku vstupu do měnového systému, ale také vhodné načasování vstupu do závěrečné fáze měnové unie, politická vůle a chuť společnou měnu euro skutečně přijmout.

Cílem mé diplomové práce je analyzovat změny v postavení České národní banky v souvislosti s přijetím společné měny v České republice. Mým cílem je také zhodnotit postoj naší národní banky v procesu měnové integrace a její vliv na českou monetární politiku. Za tímto účelem jsem práci rozdělila do třech hlavních kapitol. V první kapitole se zaměřím na měnovou integraci v Evropě, a to od počátku jejího vzniku. Podrobněji rozvedu celou historii měnové integrace až po vznik samotné evropské měnové unie. Druhá kapitola bude charakterizovat základní postavení České národní banky a neopomenu ani její hlavní cíle a nástroje, které vedou k zajištění cenové stability a provádění vlastní monetární politiky. V třetí kapitole se zaměřím na analýzu jednotlivých změn v postavení bankovní rady ČNB a delegování jejich pravomocí na ECB a její orgány, které nastanou po vstupu České republiky do eurozóny.

1 Vývoj měnové integrace v Evropě

Měnová politika je považována za určitý systém opatření, který provádí Centrální banka se záměrem ovlivňovat peněžní zásobu nebo úrokové míry a jeho hlavním cílem je stabilizace ekonomiky. Od svého prvopočátku se musela postupně integrovat, než se stala jednou ze společných politik Společenství. Tato politika je upravena Smlouvou o Evropském společenství¹, jejíž ustanovení jsou základem pro hospodářskou a měnovou unii.

Hospodářská a měnová unie (HMU) je chápána jako proces, ve kterém dochází k harmonizaci hospodářských a měnových politik členských zemí Evropské unie, včetně zavedení společné měny. Označuje tedy spolupráci všech členských států EU v oblasti hospodářské a měnové politiky. HMU je určitým stádiem evropské integrace.

Evropská měnová unie (EMU) je oblast, kde je zavedena jednotná měna – euro, přičemž tato společná měna je postupným vyvrcholením dlouholetého procesu integrace. Tato oblast mající jednu měnu je také nazývána – eurozóna.² V dnešní době eurozóna zahrnuje 16 zemí z celkového počtu 27 zemí EU, jehož posledním státem, který přijal měnu euro je od 1. ledna 2009 Slovensko.

1.1 První měnové unie

Od 19. století, kam až sahají počátky měnových unií, jsou hlavním platidlem používaným v mezinárodních vztazích mince, ražené ze zlata a stříbra. Tyto kovy byly postupně nahrazovány rostoucí úlohou bankovek a dalších forem peněz.

¹ Smlouva o založení Evropského společenství, čl. 105 – čl. 111.

² Země eurozóny - Belgie, Finsko, Francie, Irsko, Itálie, Kypr, Lucembursko, Malta, Německo, Nizozemsko, Portugalsko, Rakousko, Řecko, Slovensko, Slovinsko, Španělsko.

Měnové unie v Evropě:

- **Německo – rakouská unie** (1857 – 1867) – tato unie používala tři měny. Stříbrný tolar jako společná jednotka platící v obou zemích a německý a rakouský gulden jako národní měny používané jen na daném území. Mezi měnami byl stanoven fixní měnový kurz, pomocí něhož se přepočítávaly jednotlivé měny.
- **Latinská unie** (1865 – 1926) – vznikla z podnětu Francie a souvisela s porážkou Napoleona Bonaparte u Watterlo. Anglická libra sílila a Francie se jí snažila svým frankem konkurovat. Latinská unie se opírala o bimetalismus³ a neočekávaným přílivem stříbra do Evropy zanikla.
- **Skandinávská unie** (1872 – 1931) – v této unii, na rozdíl od Latinské unie, platil systém jednoho kovu.⁴ Zlaté mince mohly obíhat po celém území unie a byly směnitelné za bankovky, přičemž společnou měnovou jednotkou byla Skandinávská koruna v poměru 1:1 ke všem zúčastněným národním měnám. Unie zanikla v období, kdy Švédsko začalo prosazovat restriktivnější měnovou politiku než Norsko a Dánsko.
- **Rakousko – maďarská unie** (1880 – 1920) – fungovala na základě jedné centrální banky mezi Rakouskem a Maďarskem, kdy jejich národní peníze byly vydávány na jedné straně s německým a na druhé maďarským názvem. Unie zanikla rozpadem Rakousko – Uherska, kdy každá země pak měla svou národní měnu.⁵
- **Belgicko – lucemburská unie** (1921 – 1998) – založena na pevném poměru národních měn obou zemí (lucemburský frank a belgický frank v poměru 1:1), přičemž belgický frank platil v obou zemích. Tato měnová unie byla doposud nejúspěšnější, ale vstupem zemí do měnové unie v rámci EU, zanikla.

³ Bimetalismus – mince ražené ze dvou kovů, a to zlata a stříbra.

⁴ Monometalismus – mince jen ze zlata.

⁵ Tzv. systém měnové desintegrace

1.2 Měnová integrace

Od roku 1945 se Evropa postupně vymaňovala z fašistického režimu, který způsobil nejen roztržnění evropského hospodářství, ale i obrovské ztráty na lidských životech, a proto se tato devastace stala podnětem k rozvoji integračních procesů v Evropě.

V poválečné Evropě se na uhlí a ocel pohlíželo jako na základ industriální ekonomiky, která má velký význam pro průmyslovou sílu a také armádu. Z tohoto důvodu bylo vytvořeno Evropské společenství uhlí a oceli (ESUO). Toto společenství v roce 1952 dohromady vytvořila skupina šesti států – Francie, Německo, Belgie, Lucembursko, Nizozemí a Itálie, které jsou považovány za hybnou sílu evropské integrace. ESUO tak stojí u samotného zrodu dnešní Evropské unie. O několik let později, v čele s šesticí zemí zakládajících ESUO, byly v Římě v roce 1957 podepsány dvě dohody, které zakládají Evropské společenství pro atomovou energii (Euratom) a Evropské hospodářské společenství (EHS). Všechny tři vytvořené instituce se v roce 1965 sloučily do Evropských Společenství (ES). V té době byla měnová politika považovaná jen za okrajovou záležitost, ale postupně se integrovala a stala se součástí společných politik Společenství. Evropská měnová integrace se tedy vyvíjela v několika etapách, a to v obdobích od 60. let, až doposud:⁶

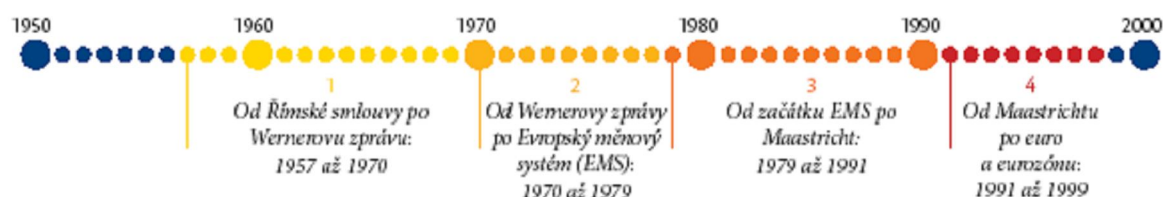
1. období mezivládní spolupráce (1958 – 1970),
2. období užší kooperace (1971 – 1990),
3. období přípravy na zavedení jednotné evropské měny (1990 – 1998),
4. období vzniku HMU a dovršení měnové integrace (1999 – dosud).

V následujícím Obr.1.1 jsou zobrazena jednotlivá období postupu k HMU, v rámci kterých docházelo k postupnému přijetí návrhu na vytvoření společné měny, až k jejímu samotnému zavedení. Nejprve však byla měna zavedena bezhotovostně a poté jako platidlo, přičemž kompetence ohledně měnové politiky jednotlivých členských zemí byly převedeny na Evropskou centrální banku.⁷

⁶ LACINA, L. a kol. Měnová integrace : náklady a přínosy členství v měnové unii.

⁷ Specifickým rysem měnové politiky je, že ji neprovádí Evropská komise, ale Evropská centrální banka.

Obr.1.1: Cesta k HMU ve čtyřech obdobích



Zdroj: http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xbcr/euro/Jedna_mena_pro_jednu_Evropu_cesta_k_euru_pdf.

1.3 Poválečné období

V období mezi dvěma světovými válkami převažovaly kovové měnové systémy. Tyto systémy v podobě mincí, které byly směnitelné za bankovky, však brzy byly stahovány z oběhu. Vlivem války byly vydávány i nekryté bankovky. Tyto bankovky sloužily k financování válečných operací, což vedlo ke znehodnocení peněz a jednotlivé země požadovaly vytvoření stabilního měnového systému, který by se opíral o zlato. Byl zaveden zlatý standard ve dvou formách, a to standard zlatého slitku a standard zlaté devizy.

Standard zlatého slitku – typickým rysem je směnitelnost bankovek pouze za zlaté slitky s hmotností 400 trojských uncí (12,5 kg zlata), čímž byl znemožněn převod bankovek za zlato. Tento systém byl charakteristický ve Velké Británii a Francii ve 30. letech 20. století.

Standard zlaté devizy – tento standard umožňoval směnitelnost jedné měny za měnu druhou, která byla směnitelná za zlato (nejčastěji – britská libra, francouzský frank a také americký dolar). Existence tohoto standardu byla možná pouze v souvislosti zlatého slitku.

V meziválečném období zaznamenaly mezinárodní ekonomické vztahy značný útlum a druhou světovou válkou pak útlum úplný. V 30. letech v důsledku hospodářské krize většina měn oslabovala a byla zrušena vazba peněz na zlato, což vyvolalo značnou nedůvěru v národní měny a narušilo vzájemné vztahy se zahraničím.

1.3.1 Bretton Woods

Světový měnový systém byl v 60. letech založen na tzv. Bretton-woodských dohodách, které přijaly dominantní postavení amerického dolaru⁸ a zásadu stabilních měnových kurzů. Bretton-Woods byl jednou z příčin toho, že se měnová politika stala oblastí koordinovaného postupu (Smlouva o EHS), v rámci něhož mělo být usnadněno vytvoření společného trhu mezi členskými zeměmi.⁹

Základy nového měnového uspořádání ve světě se odehrály na konferenci v roce 1944 v americkém městě Bretton-Woods. Konference se konala ve dnech od 1. – 22. července za účasti 44 zemí za účelem rozvoje mezinárodního obchodu a vzájemné důvěry mezi zeměmi a v neposlední řadě k zajištění stability hospodářských vztahů.

Při tvorbě Bretton-Woodského systému se vycházelo ze dvou návrhů, a to britského a amerického. Návrhy se rozcházely v řadě otázek, např. týkajících se typu nadnárodní instituce – každá země navrhovala jiný typ. Podle britského návrhu, kdy Velká Británie vystupuje jako dlužnická země, se nekladl velký důraz na úlohu zlata v mezinárodních vztazích. Amerika jako věřitelská země měla dostatek zlata, proto nepožadovala tak vysoký úvěrový rámec od institucí. Výsledkem bylo mnoho kompromisů s převážně prvky amerického návrhu systému. Vznikla nová mezinárodní měnová soustava s těmito rysy:

- zachovávala úlohu zlata a amerického dolaru v mezinárodních vztazích – např. koruna se mohla směnit za dolar a ten byl směnitelný za zlato,
- pro každou zemi byla stanovena parita (střední hodnota) měny oproti dolaru a udržování fixního kurzu $\pm 1\%$ od této paritní hodnoty,
- došlo k vytvoření nových institucí – Mezinárodního měnového fondu (IMF)¹⁰ a Mezinárodní banky pro obnovu a rozvoj (IBRD).¹¹

⁸ Americký dolar v 60. letech jako světová měna směnitelná za zlato.

⁹ Smlouva o EHS – čl. 105. EHS – Evropské hospodářské společenství, jehož členové jsou tzv: Benelux – Belgie, Lucembursko, Nizozemí a mezi další členy patří Itálie, Francie a Německo.

¹⁰ Mezinárodní měnový fond – IMF – International monetary fund

¹¹ Mezinárodní banka pro obnovu a rozvoj – IBRD – International Bank for Reconstruction and Development

Členy tohoto systému se staly všechny státy západní Evropy. Československo bylo jedním ze zakládajících států IMF, ale v roce 1954 byla spolupráce ukončena a opět obnovena po více než třiceti letech v roce 1990. Samostatnými členy se ČR a SK staly po rozdělení Československé federativní republiky (ČSFR) v roce 1993.

Na přelomu 50. a 60. let 20. století se začalo postavení dolaru měnit a jeho pozice slábla. Ať už v důsledku hospodářských problémů, které nastaly v USA nebo rychlejšího hospodářského rozvoje v zemích západní Evropy či Japonska. V podstatě se jednalo o rozdílná tempa růstu produktivity práce mezi Amerikou a Evropou. Také míra inflace se lišila a v neposlední řadě docházelo k neochotě provádět včas změny měnových kurzů. To vše vedlo k poklesu důvěry v americký dolar, což vyvolalo jeho devalvací a následnou krizi a rozpad Bretton-Woodského systému.

1.3.2 Evropská platební Unie

Evropská platební unie (EPU) zahájila svou činnost v roce 1950 a zlepšila evropský systém plateb, jehož obnovení v poválečné Evropě nebylo vůbec jednoduché. Mnohostranný platební styk byl zajištěn prostřednictvím Banky pro mezinárodní platby.¹²

Vzájemný obchod a platby mezi zeměmi v Evropě tedy probíhal na základě bilaterálních vztahů, proto bylo smyslem EPU vytvořit multilaterální základ pro veškeré obchodní vztahy mezi zeměmi.

Po válce byl obchod mezi evropskými zeměmi regulován a jedinou dostupnou měnou byl americký dolar. Dolar měl pro své držitele podstatný vliv, protože umožňoval dovoz, který byl potřebný pro obnovu a rozvoj poválečné ekonomiky. Cílem EPU bylo zjednodušit platby, umožnit prosperující vzájemný obchod mezi zeměmi a celkově přispět k liberalizaci zahraničního obchodu. EPU tak měla vytvořit vhodné prostředí, ve kterém by byla zajištěna vnější směnitelnost hlavních měn světa. Činnost EPU se odvíjela ze dvou základních prvků, a to platebního styku založeného na clearingů a úvěrového mechanismu.

¹² Banka pro mezinárodní platby – BIS: Bank for International Settlement.

Clearing, neboli systém pro vypořádání plateb země, fungoval na základě Banky pro mezinárodní platby, a jednalo se o mnohostranný platební styk. Zúčtovací jednotka byla tzv. Epunit. Podstatou tohoto systému byl obchod mezi dvěma zeměmi, kdy jedna nakupuje a druhá prodává, tudíž jedna vystupuje v pozici dlužníka a druhá v pozici věřitele. Nevýhodou byla ta skutečnost, že dlužnická země bude nakupovat jen do té doby, dokud jí budou stačit finance, tudíž je clearing omezen na dlužnickou zemi.

Úvěrový mechanismus spočíval v tom, že při dosaženém schodku platební bilance se jednalo o automatické poskytnutí úvěru. Schodek platební bilance země EPU byl hrazen z určité části prostředky zemí, které měly aktivní saldo.

1.3.3 Evropská měnová dohoda

Evropská měnová dohoda (EMA)¹³ se stala následníkem EPU, která zanikla v druhé polovině 60. let 20. století, kdy došlo k zavedení vnější směnitelnosti měn u většiny západoevropských států a v podstatě začal platit systém pevných měnových kurzů. EMA byla novým článkem, který měl přispět k prohloubení integrace mezi centrálními bankami jednotlivých členských zemí, a to zejména v oblasti rozšiřování vnější směnitelnosti národních měn. Tato dohoda měla předcházet návratu k bilaterálním vztahům.

1.3.4 Měnová spolupráce zemí EHS

Římská smlouva neobsahovala žádnou ucelenou kapitolu o společné měnové politice, proto byla nutnost koordinace měnové politiky mezi členskými zeměmi vyzdvížena na zasedání členů EHS v roce 1962. Na tomto zasedání bylo zdůrazněno, že měnová oblast je důležitým předpokladem dalšího procesu integrace, přičemž názory na formování měnové spolupráce se v jednotlivých zemích lišily, a to v podobě odlišných návrhů dvou směrů.

¹³ EMA – European Monetary Agreement. Její členové jsou členové EPU a jedná se o tyto státy: Belgie, Dánsko, Francie, Lucembursko, Island, Irsko, Itálie, Nizozemí, Norsko, Portugalsko, Rakousko, Řecko, SRN, Švédsko, Švýcarsko, Turecko a Velká Británie.

Ekonomické směry:

- **Monetaristé** – zastávali takový názor, podle kterého mělo nejprve dojít k vytvoření měnové unie, která by pak urychlila samotný vývoj hospodářské integrace. Rychlé zavedení společné měny bude mít tedy pozitivní vliv na hospodářské sblížení jednotlivých zemí. Zastánci byly tyto země: Francie, Belgie a Lucembursko.
- **Ekonomisté** – byli opačného návrhu než monetaristé. Vycházeli z myšlenky, že nejdříve je nutno vytvořit makroekonomické předpoklady pro spolupráci a poté na pevných základech vytvořit měnovou unii, která by byla vyvrcholením integrované hospodářské politiky. Měnová unie bude mít tedy smysl tehdy, jakmile dojde k harmonizaci národních ekonomik. Zastánci této koncepce byly země – Spolková republika Německo a Nizozemí.

1.3.5 Wernerův plán

Důležitým mezníkem ve vývoji měnové integrace se stal summit v Haagu, kterého se účastnili nejvyšší představitelé jednotlivých zemí ES. Konference proběhla v roce 1969 a byly zde poprvé formulovány návrhy přechodu členských zemí ES k hospodářské a měnové unii. Skupinu expertů vedl lucemburský předseda a ministr financí Pierre Werner, podle něhož dostal výchozí dokument název – Wernerova zpráva.¹⁴ Skupina, která se zabývala wernerovým plánem, předložila Komisi výsledky svého zkoumání, na jejichž základě byl pak v roce 1970 zveřejněn stupňovitý plán pro vytvoření HMU.

Wernerova zpráva se stala prvním podrobným plánem ES na zřízení HMU, která měla být vytvořena do roku 1980, kdy šlo zejména o to, aby byl nalezen vhodný kompromis mezi již dříve zmíněnými soupeřícími koncepcemi – tzv. monetaristy a ekonomisty.

Plán byl podporován ze stran většiny členských zemí, avšak negativní postoj zastávala Francie, která se domnívala, že plán je přílišným zásahem do suverenity členských států.

¹⁴ Wernerova zpráva – zveřejněna 7. října 1970.

V podstatě se ve Wernerově zprávě jednalo o rozdělení přechodu k HMU do třech etap v průběhu 10 – ti let, přičemž byla předpokládána politika řízená jednotnou měnovou institucí – Evropskou centrální bankou (ECB) a také centralizované rozhodování v hospodářské a rozpočtové politice. Mezi další předpoklady přechodu k HMU patřilo stanovení centrální parity jednotlivých měn, na základě čehož pak byla stanovená směnitelnost. Dalším cílem byla harmonizace daňové soustavy. Plán obsahoval podrobnou obsahovou, ale i časovou specifikaci jednotlivých etap, ve kterém byly detailněji analyzovány první dvě etapy vytvoření HMU a třetí etapa pak už v rovině obecnější.

První fáze plánu měla trvat tři roky, v letech 1971 – 1973, a cílem bylo soustředit se na sbližování měnových a fiskálních politik. Mělo dojít k omezení kolísání měn členských států ES vůči americkému dolaru v těsnějším rámci, než bylo stanoveno Mezinárodním měnovým fondem (IMF).

Limitní odchylka od středního kurzu dolaru stanovená IMF byla 0,75 % a pro členské státy byla zúžena na 0,60 % a měla být postupně zcela eliminována. Americký dolar zůstal základní měnou, v níž prováděly členské státy obchody a držely své rezervy.¹⁵

K neúspěchu Wernerova plánu vedlo několik důvodů. Prvním důvodem bylo vypuknutí mezinárodní měnové krize, která byla následně prohloubena krizí finanční v důsledku ropného šoku v 70. letech. Mezi další příčiny neúspěšné realizace tohoto plánu patří prosazování národních zájmů, namísto zájmu evropského a také nedostatečné porozumění projektu HMU a jeho podmínkám, které měly být splněny, aby byl projekt efektivní. Tyto hlavní důvody byly zveřejněny v tzv. Marjolinově zprávě¹⁶, která vznikla z iniciativy Komise ES pod vedením Roberta Marjolina na základě analýzy pověřených expertů. V tomto dokumentu bylo konstatováno, že byl učiněn pouze minimální pokrok vytvoření HMU. Wernerův plán, který navrhoval užší měnovou spolupráci byl odložen na neurčito.

I když byl Wernerův plán neúspěšný, došlo ke zúžení fluktuačního pásma od paritního kurzu dolaru zemí ES na méně než ± 1 % a jeho doporučení byla později využita v Evropském měnovém systému, v Delorově zprávě a také v Maastrichtské smlouvě.

¹⁵ ŠREIN, Z. Mechanismy hospodářské politiky Evropské unie.

¹⁶ Marjolinova zpráva z roku 1975 analyzovala důvody kolapsu projektu vytvoření HMU

1.3.6 Smithsoniánská dohoda

Po kolapsu bretton-woodského systému v roce 1971 následovaly další pokusy o vytvoření nového mezinárodního měnového systému. Výsledkem setkání zemí G10¹⁷ ve Washingtonu se stala Smithsoniánská dohoda, která rozšířila fluktuační pásmo měnových kurzů na $\pm 2,25$ %. Toto dvojnásobné rozpětí umožnilo členským zemím Evropského Společenství (ES), aby se jejich měny mohly pohybovat v tomto rozmezí vzhledem k měnám zemí G10 a zároveň mezi sebou navzájem. Vzájemný kurz národních měn tedy umožňoval pohyb nahoru a dolů, a to v rozpětí 4,5 %. Toto rozpětí se však zdálo příliš široké k prohlubování integračních procesů mezi jednotlivými členskými zeměmi, proto vznikl tzv. had v tunelu, do něhož různé evropské státy vstupovaly a zase vystupovaly.

1.3.7 Spolupráce zemí ES

Spolupráce mezi zeměmi Společenství se uskutečňovala na základě systému nazývaného jako „had v tunelu“, který vstoupil v platnost v roce 1972, kdy došlo k zúžení kursového rozpětí mezi měnami členských zemí. Systém předpokládal větší koordinaci hospodářských politik, na kterou měla dohlížet Rada ministrů financí (ECOFIN).

Had v tunelu představoval sblížování měnových kurzů evropských měn s vazbou na americký dolar. Cílem tohoto hada bylo tedy vytvořit systém vzájemného navazování evropských měn a zajistit tak stabilní vazbu na dolar.

Centrální banky členských států měly intervenovat tak, aby udržely kurz svých měn vůči dolaru v rozpětí $\pm 2,25$ % a zároveň zúžily oscilační pásmo měn členských zemí na $\pm 1,125$ % od základní parity. Samotný tunel, ve kterém se pohybovaly kurzy měn, měl pak rozpětí vůči dolaru 4,5 %, což představovalo rozdíl mezi nejvyšším a nejnižším kurzem odvozeným z měnových parit. Země Beneluxu si navíc vyžádaly užší oscilační pásmo svých měn na $\pm 0,75$ % a tím vznikl tzv. „červ v rámci hada v tunelu.“ Později se k tomuto systému připojily i Velká Británie, Dánsko, Irsko a Norsko.

¹⁷ Země G10, které vytvořily všeobecné dohody o půjčkách: Belgie, Francie, Nizozemí, Itálie, Japonsko, Kanada, V.B, USA, Německo, Švédsko. K dohodě přistoupilo i Švýcarsko, ale to odmítlo členství.

V roce 1973 byly centrální banky zproštěny povinnosti intervenovat ve prospěch dolaru, protože docházelo k jeho neustálému znehodnocování. Pro členské země ES (Francie, SRN, Lucembursko, Dánsko, Belgie a Nizozemí) však nadále zůstala povinnost udržovat kursové rozpětí mezi svými měnami ve výši $\pm 1,125\%$. Tato situace byla označena jako „měnový had vystupující z tunelu“, přičemž měny členských zemí se mohly nadále volně pohybovat vůči dolaru.

1.4 Evropský měnový systém

Po neúspěšné realizaci Wernerova plánu byla neustále prosazována myšlenka vytvoření nového měnového systému a tím i prohloubení další integrace v Evropě. Evropský měnový systém (EMS) tak navazuje na měnovou spolupráci zemí EHS. EMS se měl stát volnější alternativou měnového hada a tudíž i nástrojem měnové stability uvnitř Společenství.

EMS, který navázal na Wernerův plán, však nebyl prvním pokusem o vytvoření měnového systému v rámci ES, ale v průběhu 70. let se objevily různé návrhy měnového uspořádání. Návrhy se nesetkaly s kladnou odezvou, protože přinášely příliš mnoho nejistot a pochybností, nicméně se určitým způsobem promítly v EMS. Jednalo se o tyto koncepce, které předcházely EMS:

- Fourcadeův plán,
- Duisenbergův plán,
- Jenkinsova iniciativa.

Samotný návrh na zavedení nového měnového systému v rámci ES poprvé přednesl v říjnu roku 1978 tehdejší předseda Komise Roy Jenkins. Politicky návrh podpořily dvě nejsilnější členské země ES v zastoupení francouzského prezidenta Valéryho Giscarda d'Estainga a německého kancléře Helmuta Schmidta. Koncepce návrhu EMS byla projednávána v červenci roku 1978 na zasedání Evropské rady v Brémách a definitivní schválení Evropskou Radou v Bruselu pak proběhlo v prosinci téhož roku.

Po úspěšném schválení se předpokládalo, že EMS zahájí svou činnost již od počátku roku 1979, avšak přetrvávaly rozdílné názory mezi Francií a Německem v oblasti zemědělské politiky ve vyrovnávacích dávkách zemědělských komodit. Nový měnový systém začal tedy fungovat až o několik měsíců později, od 13. března 1979. Měnovou jednotkou tohoto systému se stala jednotka ECU. Mezi hlavní cíle EMS patřila stabilita měnových kurzů mezi měnami členských zemí, což mělo přispět k prohloubení ekonomické integrace a také větší izolace od negativního vlivu amerického dolaru.

Základní nástroje EMS byly:

- evropská měnová jednotka – ECU,
- kursový mechanismus,
- úvěrový mechanismus.

Pravidla, na kterých byl EMS založen, nemusela být zeměmi nezapojenými do kursového mechanismu zcela plněna. Členské země ES nemusely být členy EMS, ale člen EMS musel být nejprve členem ES, tudíž některé země mohly do tohoto systému volně vstupovat a vystupovat, a to podle toho, jestli se jim dařilo plnit stanovená pravidla.

V následující Tab.1.1 je zachyceno přistoupení jednotlivých zemí k EMS, přičemž největší přistoupení proběhlo v roce 1979, kdy do systému vstoupily členské země ES. Kromě zemí Beneluxu, tedy Belgie, Lucemburska a Nizozemí, také přistoupily další země Evropy, a to Irsko, Itálie, SRN a Velká Británie. Přistoupení, která probíhala v pozdějších letech, už nebyla tak rozsáhlá, jako tomu bylo v roce 1979.

Tab.1.1 **Země zapojené do EMS**

Rok vstupu do EMS	Země
1979	Benelux, Dánsko, Francie, Irsko, Itálie, SRN, VB
1984	Řecko
1989	Španělsko, Portugalsko
1995	Finsko, Rakousko, Švédsko

Zdroj: Dědek, O. Historie evropské měnové integrace : Od národních měn k euru, 2008, vlastní úprava.

1.4.1 Evropská měnová jednotka ECU

Základním stavebním prvkem EMS se stala v září roku 1978 měnová jednotka tzv. ECU.¹⁸ Tato měnová jednotka, představovala koš všech zúčastněných měn a její hodnota byla složena z podílů těchto měn.¹⁹ Podíl národních měn zastoupených v ECU odpovídal ekonomické síle jednotlivých států. Tento podíl se měnil každých 5 let a odpovídal podílu HDP členské země na celkovém HDP Společenství. K úpravě váhového zastoupení měn v koši mohlo dojít jen na základě rozhodnutí Rady ECOFIN²⁰ pouze tehdy, pokud by se měna zahrnutá v koši změnila vlivem kurzu o více než 25 %. Do přijetí Maastrichtské smlouvy v roce 1992 byly provedeny dvě změny měnového koše, které vždy souvisely s přistoupením nových členských zemí. K první revizi koše došlo v roce 1984 z důvodu začlenění řecké drachmy a druhá revize byla provedena v roce 1989 díky zapojení španělské pesety a portugalského escuda. Další rozšíření měnového koše bylo zastaveno, tudíž v koši nebyly zastoupeny měny zemí, které přistoupily v pozdějším roce do EU (Rakousko, Finsko, Švédsko).

ECU sloužila jako nástroj transakcí v rámci celého EMS. Mezi centrálními bankami členských zemí Společenství byla používána jako platební prostředek a zároveň jako zúčtovací jednotka v rámci kursového a úvěrového mechanismu. Pro jednotlivé instituce Společenství byla ECU měnovou jednotkou a také se používala ke stanovení hodnoty kurzů měn členských zemí. Existovala pouze v bezhotovostní podobě. Podle způsobu použití se ECU rozlišovala takto:

- oficiální – uvnitř celého EMS,
- soukromá – pro využití měny mezi bankami,
- zelená – pro zemědělské platby.

¹⁸ ECU – European Currency Unit nahradila dřívější Evropskou účetní jednotku EUA – European Unit of Account z roku 1975.

¹⁹ Všechny měny ES byly zahrnuty v ECU, ale ne každá měna ES byla zapojena do kursového mechanismu.

²⁰ ECOFIN – The Economic and Financial Affairs Council – Rada stálých ministrů financí a hospodářství.

1.4.2 Kursový mechanismus EMS

Kursový, nebo-li intervenční mechanismus ERM²¹ se stal dalším důležitým nástrojem měnového systému. Tento mechanismus navazoval na systém měnového hada a jeho prvořadým cílem bylo především dosáhnout stability měnových kurzů. Mechanismus ERM byl založen na intervencích centrálních bank. Jednalo se o intervence centrálních bank na udržení vzájemných kurzů národních měn, kterými banky v předem stanoveném pásmu udržovaly tržní kurzy svých měn a o intervence na udržení kurzů národních měn k měnové jednotce ECU.

Centrální banky zemí, které byly součástí systému ERM, měly povinnost udržovat vzájemné kurzy měn v rámci povoleného rozpětí. Dolní a horní hranice intervenčního bodu byla stanovena v hodnotě $\pm 2,25$ %. Toto užší pásmo tvořily Belgie, Dánsko, SRN, Francie, Nizozemí, Lucembursko a také Irsko. Od roku 1993 bylo rozpětí rozšířeno na ± 15 %. Členské země ES nezapojené do měnového hada mohly využívat systém volně plovoucích kurzů a zároveň mohly požádat o širší rozpětí, a to ± 6 % (např. Itálie v souvislosti s vysokou mírou inflace, Španělsko, Velká Británie nebo Portugalsko). V podstatě byly umožněny kursové pohyby v rozpětí 4,5 % a 12 %.

Mechanismus ERM byl součástí měnového systému, který fungoval na základě tzv. paritní mřížky a tzv. ukazatele divergence.

Paritní mřížka představovala maticovou tabulku, která zachycovala všechny měny zúčastněných zemí ve dvojicích a s nimi i spojené hranice oscilací, tedy nejnižší a nejvyšší vzájemně přípustné kurzy. Dvojice měn se tedy mohly pohybovat v rozpětí $\pm 2,25$ % a ± 6 %. Jestliže ale došlo ve dvojici měn k překročení stanovených hraničních hodnot, musel být kurz stabilizován na základě intervencí obou centrálních bank.

Ukazatel divergence představoval povinnost intervenovat v rámci ERM. Sloužil ke stanovení stupně kursové odchylky, tedy o kolik se denní kurz odchýlil od maximálního povoleného kurzu. Jeho kritická hodnota tvořila tzv. hranici divergence, a to 75 %.

²¹ ERM – Exchange Rate Mechanism.

Marginální intervence byly prováděny v případě, kdy došlo k dosažení stanoveného intervenčního bodu. Hlavním cílem těchto intervencí bylo zamezit překročení tohoto povoleného pásma, tedy za žádných okolností nedovolit jeho překročení. Této operace se povinně účastnily centrální banky obou členských zemí, jejichž kurz se dostal na hranici intervenčního bodu. Intervence byly prováděny v dolarech nebo v měnách, jejichž společné pásmo oscilace bylo ohroženo a centrální banky si navzájem otevíraly tzv. úvěrové linky.

Mezimarginální intervence na rozdíl od marginálních byly prováděny ještě před dosažením intervenčních bodů. Docházelo tedy k dobrovolným intervencím ze strany centrálních bank, a to dříve, než kurz dosáhl hraničního bodu. Proto mezimarginální intervence převažovaly nad intervencemi marginálními.

1.4.3 Úvěrový mechanismus EMS

Úvěrový mechanismus doplňoval mechanismus kursový a v podstatě umožňoval jeho dlouhodobé fungování. Centrální banky, které byly povinny na trhu intervenovat, využívaly k intervencím vlastní prostředky nebo prostředky v rámci EMS. K dosažení kursové stability měl být vytvořen Evropský měnový fond, který měl vzniknout do dvou let od zahájení činnosti EMS a nahradil by Evropský fond měnové spolupráce²². Evropský měnový fond se však nepodařilo vytvořit. V rámci úvěrového mechanismu mohly členské země využít tři typy finančních výpomocí, a to velmi krátkodobých, krátkodobých a střednědobých výpomocí.

Mechanismus **velmi krátkodobé finanční výpomoci** byl zaveden v roce 1979, kdy také došlo k prvnímu zahájení činnosti EMS. Tento mechanismus měl sloužit k provádění marginálních intervencí, kterým napomáhal Evropský fond měnové spolupráce. Zároveň byl tento mechanismus krátkodobé výpomoci založen na neomezených úvěrových linkách, které si mezi sebou otevíraly centrální banky. Doba splatnosti úvěrů byla stanovena na 45 dní a od roku 1987, kdy byl mechanismus rozšířen i na mezimarginální intervence, byla doba splatnosti prodloužena až na 75 dní.

²² Evropský fond měnové spolupráce vznikl v roce 1973 a jeho činnost byla ukončena v roce 1993, kdy jeho aktivity přešly na Evropský měnový institut.

Mechanismus **krátkodobé finanční výpomoci** byl poprvé zaveden v roce 1970 a měl sloužit k financování deficitů platebních bilancí členských zemí ES, které byly způsobeny určitými nepředvídatelnými událostmi. Objem zapůjčených prostředků poskytovaných Evropským fondem měnové spolupráce byl limitován prostřednictvím dlužnických a věřitelských kvót, které byly stanoveny pro každou centrální banku. Doba splatnosti byla tři měsíce.

Mechanismus **střednědobé finanční výpomoci**, na rozdíl od mechanismu krátkodobé finanční výpomoci, sloužil k financování vážnějších poruch platebních bilancí. Úvěry byly poskytovány na období 2 až 5 let, přičemž byly vázány na splnění určitých ekonomických a také finančních podmínek.

1.4.4 Výsledek fungování EMS

Prvním pokusem o vytvoření měnové stability se stal měnový had, a proto byl EMS považován až za druhý pokus o vytvoření zóny ekonomické stability v Evropě. EMS byl považován za období stabilizace evropských směnných kurzů, jejichž výkyvy se postupně zmenšovaly. Avšak v průběhu činnosti EMS docházelo jak k opakovaným vstupům tak i výstupům měn ze systému. Tyto vstupy a výstupy byly způsobeny řadou devalvačních, či revalvačních vln, ke kterým docházelo v 90. letech 20. století.

Během fungování EMS však také docházelo k událostem, které činnost měnového systému komplikovaly. Především šlo o to, že všechny členské země nebyly zapojeny do ERM a neplatily pro ně stejné podmínky – rozdílná byla šířka oscilačního pásma. Ekonomicky stabilní země chtěly zúžit oscilační pásmo, naopak země s vyšší mírou inflace byly pro rozšíření pásma. Díky těmto rozdílným názorům docházelo často k tomu, že intervenční mechanismus byl předmětem sporů. Také většina intervencí byla prováděna v dolarech, proto se nepodařilo zcela oprostit od vlivu této měny. EMS zajišťoval měnovou stabilitu, díky čemuž se stal impulsem k prohlubování spolupráce mezi zeměmi a byl hodnocen pozitivně.

1.5 Evropská měnová unie a její vznik

EMS navazoval na projekt měnové unie formulovaný ve Wernerově zprávě. Díky fungování EMS bylo dosaženo měnové stability, která se stala hlavním podnětem k dalšímu prohloubení ekonomické integrace, vedoucí až k vytvoření hospodářské a měnové unie (HMU) mezi jednotlivými zeměmi Společenství.

1.5.1 Jednotný evropský akt

Jednotný evropský akt (JEA) měl pro měnovou integraci velký význam. Do přijetí Maastrichtské smlouvy tvořil pro měnovou unii právní základ, v němž byla měnová spolupráce zmíněna jako hlavní priorita Společenství. JEA byl přijat v roce 1986 a formuloval opatření pro vytvoření jednotného trhu, umožňujícího pohyb čtyř základních svobod Společenství, a to volný pohyb zboží, služeb, osob a kapitálu. Jednotný vnitřní trh tak měl být podle JEA dokončen 31. 12. 1992. Zároveň se začala prosazovat myšlenka, že dokončení vnitřního trhu vyžaduje přijetí společné měny, která by zajistila eliminace transakčních nákladů souvisejících s převodem měn a také by eliminovala kursové riziko, což by bylo velkým přínosem nejen pro zahraniční obchod, ale i zahraniční investice.

1.5.2 Delorsova zpráva

Delorsova zpráva, neboli „Zpráva o hospodářské a měnové unii v zemích Evropského Společenství“ se stala dalším krokem měnové integrace, a to vytvoření HMU. Myšlenky dokončení jednotného vnitřního trhu a realizace HMU se ujal prezident Evropské Komise – Jacques Delors v roce 1985.

Pro zpracování zprávy byl na zasedání Evropské rady v Hannoveru v roce 1988 pověřen Výbor pro hospodářskou a měnovou unii v čele s J. Delorsem. Vše bylo ujednáno z iniciativy Francie, Itálie a Německa a Delorsova zpráva se tak stala významným dokumentem, který obsahoval detailní návrhy na cestě k postupné realizaci HMU.

Plán byl předložen v roce 1989 a kladl důraz zejména na koordinaci měnové politiky mezi zeměmi a také na dosažení větší hospodářské konvergence. Vycházel z Wernerova plánu a navrhoval vytvoření HMU ve třech etapách s tím, že poslední třetí etapa bude ještě rozčleněna na další fáze. Stal se tedy třístupňovým plánem, ale daleko ambicióznějším než byla Wernerova zpráva.

Delorsova zpráva byla podporována ze strany Francie, Belgie, Itálie a také Dánska, avšak s největšími výhradami vystupovala Velká Británie, která se obávala o ztrátu vlastní národní suverenity. Ačkoliv se tento závazný dokument setkal s protichůdnými názory, byl odsouhlasen na summitu v Madridu v červnu roku 1989.

1.5.3 Etapy realizace HMU

V této části první kapitoly se zaměřím na charakteristiku základních etap, které se staly nezbytným krokem k realizaci a vytvoření HMU. Každá etapa probíhala několik let, přičemž poslední třetí etapa je podrobněji analyzována do jednotlivých fází.

První etapa HMU (1990 – 1993)

Realizace první části vytvoření HMU měla začít 1. července 1990 s tím, že bude ukončena nejpozději do 31. prosince 1993 za předpokladu dotvořeného JVT a ratifikace smlouvy o Evropské Unii. V této etapě nebyly stanoveny další termíny následných fází, ale s jistotou bylo zdůrazněno, že dojde k přesnému načasování třetí etapy. Tímto se zaměřuje na hlavní příčiny neúspěchu nepřipojení všech zemí Společenství k EMS, a proto chce zapojit všechny členské měny do kursového mechanismu měnového systému. Dalším cílem bylo posílit nezávislost centrálních bank a také úlohy Výboru guvernérů.

První etapa byla zahájena za nepříliš dobrých ekonomických podmínek v ES, a to nejen z důvodu vysoké nezaměstnanosti, která v té době dosahovala téměř 10 %, ale i zvýšené inflace, která se pohybovala v rozmezí okolo 5 %. Nepodařilo se zrealizovat všechny záměry, které byly touto první etapou vytyčeny, zejména v oblasti zapojení všech členských zemí do kursového mechanismu EMS. Nicméně došlo i k pozitivnímu obratu, a to v procesu liberalizace pohybu kapitálu.

Druhá etapa HMU (1994 – 1998)

Druhá etapa ve své podstatě navazovala na etapu první, kdy mělo dojít k rozšíření procesu integrace, a to zavedením společné měny. Etapa byla zahájena k 1. lednu 1994. Stejného dne byl zřízen i Evropský měnový institut (EMI), který nahradil již dřívější fungující Evropský fond měnové spolupráce. Tento nový institut měl přispět k rozvoji vzájemné spolupráce mezi centrálními bankami členských zemí a posílit tak jejich měnovou politiku. Prvořadým cílem bylo opět zajistit měnovou stabilitu. Realizace úkolů EMI se staly důležitým předpokladem, aby byl umožněn přechod do třetí etapy a zavedení jednotné měny.

Během této druhé etapy byla označena v Madridu v prosinci roku 1995 nová měna s názvem „euro“ a svými menšími jednotkami „eurocenty“. O dva roky později byl schválen Pakt stability a růstu, který určoval podmínky působení jednotlivých členských zemí v měnové unii.

Třetí etapa HMU (1999 – 2002)

Ačkoliv se už první etapa zaměřovala na přesné načasování třetí etapy, nebyl termín jejího zahájení přesně stanoven. HMU však měla být vytvořena k 1. lednu 1997 a nejpozději o dva roky později k 1. lednu 1999. Vstup do této poslední etapy byl podmíněn splněním kritérií, které byly dohodnuty v Maastrichtu. Jednalo se o tzv. Maastrichtská konvergenční kritéria, neboli kritéria ekonomického sblížení. EK předložila na zasedání Rady ministrů v Cannes v roce 1995 tzv. „Zelenou knihu“, která se stala dalším postupem přechodu k HMU. Tento dokument obsahoval detailní rozdělení třetí etapy do třech fází.

Fáze třetí etapy:

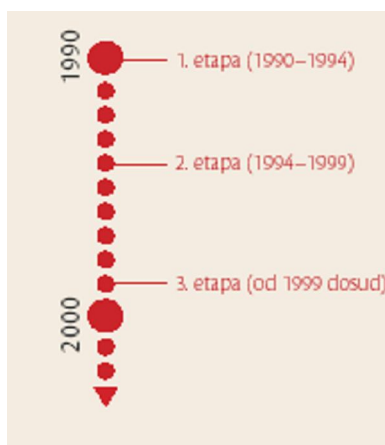
- **1. fáze** – byla zahájena v květnu 1998, kdy byl schválen seznam zemí, které splňovaly konvergenční kritéria, díky nimž mohly vstoupit do měnové unie. Jednalo se o 11 zemí, které měly zavést jednotnou měnu euro na počátku roku 1999.²³ V té době neprojeví zájem o vstup do měnové unie Dánsko a Velká Británie. Řecko a Švédsko nesplnily požadovaná konvergenční kritéria.

²³ 11 zemí zavádějících euro: Belgie, Finsko, Francie, Irsko, Itálie, Lucembursko, Německo, Nizozemí, Portugalsko, Rakousko a Španělsko.

- **2. fáze** – spočívala v neodvolatelném zafixování kurzů národních měn vůči euru a nahrazení ECU eurem v poměru 1:1. V podstatě v jedenácti členských zemích začala fungovat neúplná měnová unie. Euro bylo zatím používáno jen k bezhotovostním platbám. Hotovostní platby byly nadále prováděny v národních měnách jednotlivých států.
- **3. fáze** – ukončila bezhotovostní funkci eura a od roku 2002 začalo euro fungovat i v hotovostních platbách, ale pořád s národními měnami, které byly postupně stahovány z oběhu. K původním jedenácti zemím, které přijaly euro na samém počátku, se v této fázi přidalo i Řecko.

Do zavedení měnové unie byla měnová politika v kompetenci jednotlivých centrálních bank, poté byla koordinována na nadnárodní úrovni. Euro představovalo dovršení dlouholetého integračního procesu zemí Evropy spojeného s vytvořením jednotného vnitřního trhu a hlavně společné měny. Euro bylo postupně realizováno v několika krocích, přičemž období přechodu trvalo tři roky – od 1. 1. 1999 do 31. 12. 2001. Jednotlivé fáze třetí etapy jsou zobrazeny v Obr.1.2. Hlavními výhodami jednotné měny se stala transparentnost a vzájemná srovnatelnost cen v zemích eurozóny, také provádění rychlejších a jednodušších přeshraničních plateb a hlavně snížení transakčních nákladů spojených s vedením účtů.

Obr.1.2: Fáze třetí etapy HMU v jednotlivých obdobích



Zdroj: http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xbcr/euro/Jedna_mena_pro_jednu_Evropu_cesta_k_euru.pdf.

2 Monetární politika ČNB

Monetární politika (taktéž peněžní) je obecně označována jako nástroj hospodářské politiky státu (HP), přičemž HP je souhrnem určitých cílů, nástrojů, opatření a prostředků, které vedou k dosažení hlavních hospodářských cílů, jimiž jsou:

1. přirozená míra nezaměstnanosti,
2. stabilní cenová hladina – nízká míra inflace,
3. vyrovnaná platební bilance,
4. trvalý a přiměřený hospodářský růst.

Monetární politika (MP) je uskutečňována prostřednictvím regulace množství peněz v ekonomice. Díky transmisnímu mechanismu dochází ke změnám v nastavení nástrojů MP, které vedou k aktivním změnám hospodářských cílů, např. žádoucí změně inflace.

Hospodářské cíle se však mohou v krátkodobém horizontu dostat do protichůdných rozporů, které souvisí s tím, že dosažení těchto vytyčených hospodářských cílů může vyvolat protikladná řešení. Dochází tedy ke splnění jednoho, či více cílů na úkor cílů jiných. Proto centrální banka provádí různé typy měnové politiky, jimiž jsou:

- **Expanzivní politika** – se uplatňuje při zvýšení tempa růstu peněz v oběhu. Dochází tedy ke zvýšení peněžní zásoby a snížení úrokové míry, čímž dojde ke snížení nezaměstnanosti a naopak ke zvýšení inflace. Tato expanzivní politika je využívána v době hospodářského poklesu, nebo-li recese.
- **Restriktivní politika** – se na rozdíl od politiky expanzivní, uplatňuje při zpomalení tempa růstu peněz v ekonomice a dochází tedy k opačným tendencím. Snížením peněžní zásoby a zvýšením úrokové míry dojde ke zvýšení nezaměstnanosti a snížení inflace. V době hospodářského růstu, nebo-li expanze dochází k využití tohoto typu měnové politiky.
- **Neutrální politika** – která se uplatňuje v době stabilizace tempa růstu množství peněz v oběhu, nevede k růstu inflace.

Tab.2.1: Typy monetární politiky v souvislosti s plněním jednotlivých cílů

Cíle monetární politiky	Typy monetární politiky		
	EXPANZIVNÍ	RESTRIKTIVNÍ	NEUTRÁLNÍ
Ekonomický růst	X		
Zaměstnanost	X		
Stabilita finančních trhů	X		
Stabilita měny – boj proti inflaci		X	X
Stabilita měnového kurzu		X	
Stabilita úrokových sazeb			X

Zdroj: Revenda, Z. Centrální bankovníctví, 1999, vlastní úprava.

Tabulka 2.1 vyzdvihuje základní cíle, které se MP snaží naplňovat, a to způsobem expanzivním, restriktivním nebo neutrálním. Expanzivní politiky je využito v případě dosažení ekonomického růstu, vyšší zaměstnanosti a také stability na finančních trzích. V boji proti inflaci je zapotřebí restriktivní nebo neutrální politiky. V případě stability úrokových sazeb je zapotřebí pouze politiky neutrální.

2.1 Charakteristika peněz

Protože se MP zabývá regulací množství peněz, které jsou v oběhu, zaměřím se na charakteristiku a vývoj peněz, jako takových. Zmíním funkci peněz, peněžní agregáty a neopomenu rovnici směny.

Historie peněz souvisí s dobou, kdy lidé poprvé začali obchodovat. Jednalo se o směnný obchod, který zanikl vynálezem peněz. V minulosti se za peníze považovala např. sůl, dobytek, plátno, kožešiny, koření nebo drahé kovy. Postupem doby se peníze vyvinuly až do formy kovových mincí a papírových bankovek.

Za peníze lze tedy označit cokoliv, co jsou lidé ochotni přijmout výměnou za určitý výrobek, či službu. Z hlediska ekonomického jsou peníze zákonným platidlem, přičemž peněžní jednotka konkrétního území je označována jako měna.

Mezi základní charakteristiky peněz patří snadná přenosnost, dělitelnost, trvanlivost a také by peníze měly mít svou stabilní hodnotu. Soudobé peníze mají navíc ochranné prvky, které umožňují rozpoznání jednotlivých bankovek, a co víc, zabraňují možnosti padělání. Ochranné prvky jsou tedy neodmyslitelnou součástí dnešních forem peněz

2.1.1 Funkce peněz

Funkce peněz se odráží jak v prostředí mikroekonomie, tak i makroekonomie. Z mikroekonomického hlediska se jedná především o všeobecný prostředek směny a účetní jednotku se zajištěním stability měny. Z pohledu makroekonomického, funkce peněz zjednodušuje systém cen a umožňuje kalkulaci zisku. Hlavní funkcí peněz je však snižovat transakční náklady.

Historicky prošly peníze různými stádii svého vývoje. Ať už se jednalo o různé komodity, mince, částečně kryté bankovky nebo peníze vynucené státem. V dnešní době se peníze vyskytují pouze ve dvou formách, a to jako:

- bezhotovostní peníze – např. vklady u bank,
- hotovostní peníze nebo-li oběživo – mince, bankovky.

2.1.2 Peněžní agregáty

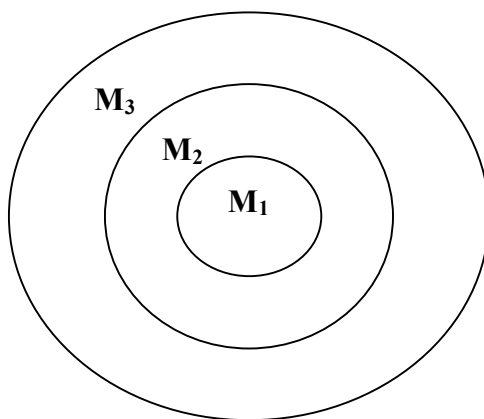
Peněžní agregáty slouží k měření peněz v ekonomice a představují souhrn peněžních prostředků s určitým stupněm likvidity. Jedná se tedy o peníze v užším nebo širším smyslu. Dělí se v souvislosti s jejich rozlišením, tudíž existuje několik peněžních agregátů lišících se stupněm likvidity²⁴ peněz, které jsou do nich zahrnuty. Obvykle se tyto agregáty značí velkým

²⁴ Likvidita označuje stupeň připravenosti aktiv k platbám.

písmenem M a příslušnou číslicí, přičemž každý měnový agregát s číslem vyšším obsahuje předchozí měnový agregát a určitou část dalších peněžních prostředků. Agregáty jsou měřeny příslušnou centrální bankou, která dohlíží na to, jak rychle roste množství peněz v oběhu.

Nejpoužívanější agregáty jsou označovány M_1 a M_2 . Kromě těchto dvou agregátů existuje i další pojetí peněžní zásoby v podobě agregátů M_3 , někdy i M_4 a M_5 , které v sobě zahrnují všechny agregáty nižšího stupně. Závislost agregátů je znázorněna v Obr.2.1.

Obr.2.1: Hlavní peněžní agregáty



Zdroj: Jurečka, V., Jánošíková, I. Makroekonomie, 2004, vlastní úprava.

Peněžní agregát M_1 – představuje mince a bankovky v oběhu (mimo bankovní systém)²⁵, tedy hotovostní oběživo. Kromě hotovostního oběživa obsahuje tento agregát také netermínované vklady. Na tyto netermínované vklady, které jsou vedeny na běžných účtech, je možno vypsát šek. Lze je tedy použít k nákupům prostřednictvím šeku nebo platebních karet. Jedná se o vklady na požádání.

Peněžní agregát M_2 – je označován jako peníze v širším smyslu a zahrnuje nejen agregát M_1 , ale i termínové vklady a vklady vedené v cizí měně. Termínové vklady jsou úročeny pevným úrokem a zřizované na dobu určitou. Podrobnější rozlišení používaných agregátů v rámci ČR je znázorněno v Tab.2.2.

²⁵ Mince a bankovky v bance neobíhají, nejsou oběživem, ale rezervami v trezorech bank.

Tab.2.2: Peněžní agregáty v České republice

Název peněžních agregátů	Obsah peněžních agregátů
M ₀	oběživa mimo bankovní systém
M ₁	M ₀ + netermínované vklady
M ₂	M ₁ + termínové vklady s výpovědní lhůtou do 3 měsíců + vklady se splatností do 2 let.
M ₃	M ₂ + emitované ostatní dluhové cenné papíry se splatností do 2 let + podílové listy + repo operace ²⁶

Zdroj: Jurečka, V., Jánošíková, I. Makroekonomie, 2004, vlastní úprava.

2.1.3 Kvantitativní teorie peněz

Nejznámější teorií v dějinách ekonomiky se stala kvantitativní teorie peněz, která je předchůdkyní moderních makroekonomických teorií. Tato teorie se vyvinula v 16. století a je spojována s řadou jmen, např. Bodin, Koperník nebo Komenský. Teorie zkoumá vztahy mezi množstvím peněz v oběhu a cenovou hladinou za předpokladu závislosti ceny zboží na množství peněz v oběhu.

Rovnice směny – modernější a pokročilejší verze kvantitativní teorie se opírá o rovnici směny, jejímž autorem je Irving Fisher. Rovnice směny se tedy také nazývá „Fisherova rovnice“, která je matematicky vyjádřena v tomto tvaru:

$$M \cdot V = P \cdot Q$$

M – peněžní zásoba, nebo-li množství peněz v oběhu v daném období,

V – rychlost obratu peněz,

P – cenová hladina,

Q – reálný produkt, suma vyprodukovaných výrobků a služeb.

²⁶ Repo operace – poskytnutí úvěrů se zajišťovacím převodem cenných papírů.

„Z rovnice směny vyplývá, že peněžní zásoba (M) násobená rychlostí obratu peněz (V), se musí rovnat cenové hladině (P) násobené reálným produktem (Q).“²⁷

Vztah peněžní zásoby a cenové hladiny ($M=P$) při konstantních veličinách (V , Q) ukazuje, že růst (M) vede k růstu (P) a tedy i k inflaci a k poklesu hodnoty peněz ve smyslu jejich kupní síly. Naopak klesne-li (M), klesne i (P), což vyvolá deflaci a růst hodnoty peněz.

2.2 Centrální bankovnínictví v ČR

Jednostupňová soustava bankovnínictví, která existovala v ČSFR pouze jeden rok, byla tvořena Státní bankou československou, která byla od počátku ledna 1990 nahrazena dvoustupňovou bankovní soustavou. Dvoustupňový bankovní systém funguje v České republice dodnes.

První stupeň tvoří centrální banka jako nepodnikatelský subjekt, jehož cílem je zajištění cenové stability. Součástí druhého stupně jsou oddělené obchodní banky, které jsou podnikatelskými subjekty, které nabízejí svým klientům své bankovní služby.

V dnešním dvoustupňovém systému bankovnínictví má centrální banka nespočet klíčových funkcí. Mezi její hlavní funkce patří stanovování a realizace monetární politiky, kontrola množství peněz v oběhu, dohled nad obchodními bankami, obchod s cennými papíry a mnoho dalších důležitých funkcí.

2.2.1 Státní banka československá

Předchůdkyní současné nezávislé centrální banky České republiky, a to ČNB, byla Státní banka československá (SBČS), která zahájila svou činnost v roce 1950. O tři roky později došlo v rámci SBČS k peněžní reformě, která zapříčinila nedůvěru v peněžní úvěry ve spořitelnách a v životní pojištění, které se stalo v následujících letech nedůvěryhodným. Úkolem této banky bylo nejen vydávat bankovky, ale i poskytovat úvěry, zejména obchodním

²⁷ Citováno dle knihy: Jurečka, V., Jánošíková, I. Makroekonomie, 2004.

a hospodářským institucím. Celostátně byla pověřená k provádění veškerého zúčtovacího a platebního styku.

Ostatní banky fungovaly až do roku 1989 v rámci SBČS jako její specializované pobočky. Zásadní obrat v samotném postavení a činnosti SBČS nastal po pádu komunistického režimu v roce 1989, kdy došlo k rozdělení banky na tři subjekty, jimiž byly:

- SBČS jako centrální banka tržního typu,
- Komerční banka Praha,
- Všeobecná úvěrová banka Bratislava.

2.2.2 Česká národní banka

V roce 1993, kdy došlo k rozdělení ČSFR na dvě republiky, došlo také k dělení SBČS, a to na Českou národní banku a Národní banku Slovenska. ČNB tedy vznikla 1. ledna 1993 a stala se naší ústřední bankou se sídlem v Praze. ČNB je nyní nejen ústřední bankou, ale také hlavním orgánem, který vykonává dohled nad finančním trhem.

ČNB je zřízena Ústavou ČR. Její činnost se odvíjí v souladu s právními předpisy a se zákonem o České národní bance.²⁸ Jedná se o právnickou osobu, která se na základě zákona nezapisuje do obchodního rejstříku. Je tvořena hlavním ústředím v Praze, jednotlivými regionálními pobočkami²⁹ a také organizačními jednotkami. Hlavní budova ČNB je znázorněna na následujícím Obr.2.2.

²⁸ Zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance. Tento zákon vyšel z koncepce zákona o Státní bance československé. Jeho návrh byl konzultován nejen s mnoha domácími i zahraničními experty, ale hlavně s Mezinárodním měnovým fondem a Světovou bankou.

²⁹ Regionální pobočky ČNB v Praze, Ústí nad Labem, Plzni, Českých Budějovicích, Hradci Králové, Brně a Ostravě.

Obr.2.2: Hlavní budova ČNB v Praze



Zdroj: <http://www.catering-vysehrad2000.cz/index.asp?menu=738>.

2.3 Úloha monetární politiky ČNB

Dosažení a udržení cenové stability je hlavním cílem ČNB. Respektive se jedná o dosažení takového prostředí v ekonomice, ve kterém dochází k vytvoření podmínek pro udržitelný hospodářský růst, kterého je dosahováno díky nízké inflaci. V souladu s hlavním cílem podporuje ČNB nejen hospodářskou politiku vlády a měnovou politiku, ale zaměřuje se i na jiné funkce, jimiž jsou:

- vydávání bankovek a mincí,
- řízení peněžního oběhu a platebního styku,
- dohled nad bankovním sektorem, pojišťovnictvím a penzijním připojištěním,
- bankovní služby pro stát a veřejný sektor – banka státu,
- vedení účtů organizacím v rámci státního rozpočtu (např. celní úřady, státní fondy),
- intervencemi ovlivňuje kurz měny,
- a další.

Cenová stabilita

„Cenová stabilita je označována jako míra inflace, která je dostatečně nízká na to, aby při každodenním rozhodování nebyla domácnostmi ani podniky brána na zřetel. Cenovou stabilitou se tedy obvykle rozumí nízký nezáporný (0 – 3%) přírůstek statisticky měřené inflace.“³⁰ Cenová stabilita se odráží v inflačním cíli. ČNB se tedy soustřeďuje na stabilitu spotřebitelských cen, nebo-li jejich růst. Souvisí s řízením peněžní zásoby země, což je zachyceno ve dříve zmíněné rovnici směny.

Stabilita cen v ekonomice má přispět k vytvoření stabilního prostředí pro rozvoj podnikatelských aktivit a pokud dochází k tomu, že cenové stability je dosahováno za každou cenu, může to mít negativní dopad na celkový výstup ekonomiky a také na zaměstnanost. Obecně platí, že nestabilní a příliš vysoká inflace má negativní důsledky na vývoj ekonomiky, protože znehodnocuje úspory a příjmy. Vyšší inflace zvyšuje nejistotu o budoucích cenách, proto se za zvýšenou nejistotu vyžaduje jako kompenzace vyšší riziková prémie.

2.3.1 Formy inflace

Inflace – obecně znamená vzestup cenové hladiny, která škodí ekonomice, protože snižuje kupní sílu peněz. Představuje tedy celkovou nerovnováhu ekonomiky, která se dotýká celé společnosti.

Existuje mnoho typů inflace, např. poptávková, nabídková a importní – tedy způsobená dovozem zboží ze zahraničí. Podle velikosti se inflace dělí na mírnou, pádivou a hyperinflaci, podle očekávání se rozlišuje očekávaná a neočekávaná inflace. Inflace se měří pomocí cenových indexů, které zahrnují různé typy zboží. Mezi nejznámější cenové indexy patří tyto:

- index spotřebitelských cen (CPI),
- implicitní cenový deflátor (IPD),
- index cen výrobců (PPI).

³⁰ Citováno dle <http://is.muni.cz/do/1456/soubory/oddeleni/centrum/papers/wp2006-12.pdf>.

Deflace – je označována jako opak inflace, tedy pokles cenové hladiny, která vede k omezování investování. Deflační situace nastává tehdy, když je v ekonomice příliš mnoho zboží a málo peněz na to, aby došlo k jeho nákupu.

Dezinflace – je vyústěním poměrně dobrého stavu ekonomiky, avšak změnil-li se v deflaci, je chápána negativně. Jedná se tedy o opak akcelerující inflace, kdy dochází ke zpomalení inflace, tedy jejího tempa. Inflace roste, ale pomaleji.

Stagflace – je kombinací vysoké inflace a stagnace ekonomiky. Zatímco dochází k růstu cenové hladiny (inflace), reálný produkt se nemění, stagnuje.

Slumpflace – v případě slumpflace se jedná o takový jev ekonomice, v rámci něhož roste cenová hladina (inflace) a velikost HDP se snižuje (slump).

2.4 Nezávislost ČNB

Nezávislost je hlavním předpokladem pro realizaci monetární politiky a hlavně pro udržitelný neinflační růst ekonomiky. Je právně zakotvena v Zákoně o ČNB a je také velice důležitá z hlediska plnění hlavního cíle monetární politiky, a to cenové stability. Proto se nezávislost rozlišuje na tyto typy:

- **Personální** – v případě politických tlaků se jedná o nezávislost v případě jmenování nebo odvolávání členů bankovní rady. Členové nemohou být odvoláni vládou a jejich funkční období musí být alespoň 5 let.
- **Institucionální** – bankovní rada ČNB nesmí vyžadovat, ani přijímat pokyny od prezidenta, parlamentu, vlády nebo jiných subjektů.
- **Funkční** – jedná se o autonomii v případě formulace inflačních cílů a nástrojů k dosažení těchto cílů. Za žádných okolností nesmí být ohrožen hlavní cíl ČNB. Ostatní cíle musí být v souladu s cílem hlavním.

- **Finanční** – jedná se o zákaz přímého financování veřejného sektoru. ČNB má vlastní rozpočet, který je schválen bankovní radou. Také je ČNB, na základě tohoto typu nezávislosti, povinna každoročně zpracovávat účetní závěrku, ze které vychází roční zpráva o výsledku hospodaření.

Nezávislost ČNB je doprovázena její transparentností, nebo-li srozumitelností přijatých opatření pro veřejnost. Jedná se o poskytování veškerých informací souvisejících s hlavním cílem monetární politiky a s podstatou režimu, v rámci něhož je tento cíl naplňován. Např. veřejnost je průběžně informována o výši inflačního cíle, a to prostřednictvím čtvrtletních Zpráv o inflaci. Tyto zprávy jsou předkládány jak poslanecké sněmovně, tak veřejnosti k nahlédnutí. Transparentnost je v souvislosti s nezávislostí velice důležitá a významná, protože napomáhá porozumět měnové politice jako takové. Je doprovázena důvěryhodností, ukázněností a také předvídatelností.

2.5 Základní typy režimů monetární politiky

Měnová politika je prováděna v rámci měnověpolitických režimů, které dávají měnověpolitickému rozhodování určitou strukturu a usnadňují realizaci rozhodování, včetně interpretace rozhodování veřejnosti. Avšak hlavním důvodem existence režimů je ta skutečnost, že pomocí nich dochází k naplnění dlouhodobého cíle, jímž je, již dříve zmiňovaná cenová stabilita. Základní režimy měnové politiky, které jsou nejčastěji využívány jsou tyto:³¹

- režim s implicitní nominální kotvou,
- cílování měnové zásoby,
- cílování měnového kurzu,
- cílování inflace.

Od roku 1998 používá ČNB režim cílování inflace, proto se zaměřím na charakteristiku tohoto režimu, který je aktuální nejen v ČR, ale i v mnoha dalších zemích.³²

³¹ Citováno dle www.cnb.cz

³² Jako první zavedl režim cílování inflace Nový Zéland v roce 1990. Dalšími zeměmi, které používají tento režim, jsou např. Austrálie, Brazílie, Chile, Maďarsko, Polsko, Rumunsko, Slovensko, Velká Británie a další.

2.5.1 Cílování inflace

Tento používaný měnový režim vystřídal režim založený na kursovém závěsu a cílování peněžní zásoby. Cílování inflace, na rozdíl od předchozího režimu, znamená přímou orientaci na cenovou stabilitu.

Hlavním znakem režimu cílování inflace je veřejné vyhlášení inflačního cíle, který je zveřejněn dopředu. Národní centrální banka (NCB) se taktéž veřejně odhodlává k dlouhodobé cenové stabilitě, proto se jedná o aktivní a přímé formování inflačních očekávání. NCB pracuje při cílování inflace s celou řadou informací o ekonomice a stanovuje časový horizont plnění inflace jako cíle monetární politiky.

Existují dva typy cílování inflace, a to cílování striktní, v rámci něhož se monetární politika soustřeďuje pouze na jediný cíl – inflaci. Druhým typem je flexibilní cílování inflace, kdy cenová stabilita není považována za jediný cíl, ale dalším cílem je také dosažení stability měnového kurzu. Cílování inflace vyžaduje splnění řady předpokladů, mezi které patří:

- Nezávislost NCB, která je právně zakotvena a reálně uplatňovaná při provádění monetární politiky.
- Cenová a měnová stabilita musí být sdílena nejen hlavními účastníky trhu, ale i jednotlivými vrstvami společnosti, přičemž musí být zachována fiskální disciplína.
- Existence finančních trhů a jejich infrastruktury v tom smyslu, že bude zajištěna účinnost opatření monetární politiky.

Inflační cíl – bývá stanoven centrálním bankéřem a vyjádřen indexem spotřebitelských cen (CPI), který je upravován o položky, na které nemá NCB vliv. Jedná se např. o daně, ceny potravin nebo energií. NCB tyto položky z cílování inflace buďto vyjímá, tudíž do CPI nejsou zahrnuty a vzniká tzv. čistá inflace³³ nebo stanoví výjimku³⁴ ze závazku

³³ Definice čisté inflace se liší z pohledu ČNB a Českého statistického úřadu (ČSÚ). Podle ČNB se jedná o přírůstek cen v neregulované části spotřebního koše, který je očištěný o vliv nepřímých daní, případně dotací. Z pohledu ČSÚ je čistá inflace počítána na neúplném spotřebním koši, z něhož jsou vyloučeny položky s regulovanými cenami. Položky, u kterých dochází k cenovým změnám z důvodu daňových úprav, zůstávají součástí spotřebního koše, ale vliv daňových úprav je eliminován.

splnění inflačního cíle. V tomto případě NCB vyhlásí, že jakékoliv změny mohou mít vliv na cílování inflace, aniž by byly tyto výjimky z CPI odstraněny. Proto v případě výkyvu inflace NCB nezasahuje. Existují tyto dva typy inflačních cílů:

- bodový – jako cíl se stanoví jedna hodnota např. 3 %,
- intervalový – jako cíl je stanoven interval v rozmezí např. 2 – 4 %.

ČNB vyhlásila inflační cíl, v rámci celkové inflace, platný od roku 2006 ve výši 3 %. Tento cíl měl být platný až do přistoupení ČR k eurozóně. Nicméně v březnu 2007 byl vyhlášen cíl nový ve výši 2 %, který bude platit od ledna 2010. ČNB se současně, jako doposud zavázala o to, aby se skutečná hodnota inflace neodchýlila od stanoveného inflačního cíle o více jak jeden procentní bod na obě strany.

Režim cílování inflace je spojen jak s výhodami, tak i nevýhodami. Mezi výhody patří větší transparentnost monetární politiky, která se projevuje vlivem na kredibilitu NCB. Další výhodou je vliv na tvorbu inflačních očekávání a také se berou v úvahu časová zpoždění. Nevýhodou tohoto režimu je ta skutečnost, že NCB není schopna ovlivnit všechny položky, které jsou zahrnuté do CPI. Také to, že politika je závislá na důvěře ekonomických subjektů ve schopnosti NCB a v neposlední řadě fakt, že dochází k cílování jen části CPI, nikoliv celkové inflace.

2.6 Nástroje ČNB

Aby mohla NCB dosáhnout stanovených cílů, využívá k tomu nástrojů monetární politiky, jejichž množství se v průběhu času a s rozvojem nových informačních technologií mění. V závislosti na historickém vývoji dané země, pojetím měnové politiky a také aktuálním stavu ekonomiky, používají jednotlivé země různé typy nástrojů. Obecně se monetární nástroje dělí na dvě základní skupiny, a to přímé a nepřímé, mezi něž patří i některé nástroje, které v současnosti využívá ČNB.

³⁴ Výjimka z plnění inflačního cíle umožňuje CB porušit závazek v době splnění stanoveného inflačního cíle.

Tři základní používané nástroje ČNB:

- operace na volném trhu,
- automatické facility,
- povinné minimální rezervy.

Ve skutečnosti NCB volí takové nástroje, o kterých je přesvědčena, že jimi může co nejúčinněji dosáhnout konečných cílů monetární politiky. V dnešní době jsou nejpoužívanějším nástrojem operace na volném trhu.

2.6.1 Operace na volném trhu

Operace na volném trhu představují jeden z nejpoužívanějších nástrojů ČNB. Cílem těchto operací je usměrňovat vývoj úrokových sazeb v ekonomice. Používá se k tomu hlavní nástroj, který má podobu repo operací. Z hlediska plnění jednotlivých cílů se operace na volném trhu dělí následovně:

- repo operace jako hlavní měnový nástroj,
- tříměsíční repo tendr jako doplňkový měnový nástroj,
- nástroje jemného ladění.

Repo operace jsou prvním a hlavním nástrojem politiky ČNB, které jsou prováděné formou tendrů. Tyto operace se provádějí dle dvoutýdenní repo sazby (2T repo sazba), která je určena bankovní radou ČNB na dané období. Při realizaci repo operací dochází ke změně likvidity obchodních bank u banky centrální. Podle definice repo operací dochází k tomu, že „ČNB přijímá od bank přebytečnou likviditu a bankám předává jako kolaterál dohodnuté cenné papíry. Obě strany se zároveň zavazují, že po uplynutí doby splatnosti proběhne reverzní transakce, v níž ČNB jako dlužník vrátí věřitelské bance zapůjčenou jistinu zvýšenou o dohodnutý úrok a věřitelská banka vrátí ČNB poskytnutý kolaterál.“³⁵

³⁵ Citováno dle http://www.cnb.cz/cs/menova_politika/mp_nastroje/index.html.

Repo operace bývají vypořádávány za základě tzv. americké aukční procedury, kdy je nejdříve uspokojována ta obchodní banka, která požaduje nižší úrokovou sazbu. Repo tendr je prováděn třikrát do týdne.

Doplňkovým nástrojem ČNB je tříměsíční **repo tendr**, v rámci něhož je likvidita přijímána na období tří měsíců. Tendr na tři měsíce je podobný dvoutýdennímu repo tendru. Tento nástroj se v současnosti nevyužívá.

Poslední částí operací na volném trhu jsou **nástroje jemného ladění**, které jsou ČNB využívány v případě nečekaných krátkodobých výkyvů v likviditě trhu, v rámci nichž je ohrožena stabilita vývoje úrokových sazeb.

2.6.2 Automatické facility

Automatické facility umožňují poskytovat nebo ukládat likviditu přes noc. Jelikož se jedná o uložení nebo zapůjčení peněz, liší se facility na depozitní a marginální zápůjční. Pro tyto operace ČNB využívá kromě hlavní úrokové sazby také dvě další sazby, a to diskontní a lombardní sazbu. Obě sazby jsou navázány na repo sazbu. Automatická depozitní facility se vypořádává diskontní sazbou, která je nižší o 1 procentní bod. Automatická facility zápůjční se pak vypořádává sazbou lombardní, která je naopak o 1 procentní bod vyšší. Obě facility se provádějí na velmi krátké časové období, nejčastěji tedy přes noc, a probíhají z iniciativy obchodní banky.

Depozitní facility – umožňuje bankám uložit na účet ČNB svou přebytkovou likviditu, a to přes noc (overnight), aniž by byl vklad zajištěn cennými papíry. Depozita jsou úročena diskontní sazbou, která představuje dolní hranici pohybu krátkodobých úrokových sazeb.

Marginální zápůjční facility – na rozdíl od depozitní facility, umožňuje obchodním bankám, aby si mohly zapůjčit finanční prostředky od ČNB, které jsou však zajištěné cennými papíry a úročena sazbou lombardní, která představuje horní hranici krátkodobých úrokových sazeb. Jelikož u této facility dochází k přebytku likvidity, je bankami využívána minimálně.

2.6.3 Povinné minimální rezervy

Posledním používaným nástrojem monetární politiky jsou povinné minimální rezervy. Tyto rezervy představují určitý předem stanovený objem prostředků, které jsou povinny banky³⁶, které podnikají na území ČR, držet na svém účtu u ČNB.

„Příslušná banka je povinna udržovat na účtech pro držení povinných minimálních rezerv takový denní zůstatek, který je v průměru za udržovací období³⁷ roven minimálně stanovené výši pro dané udržovací období.“³⁸ Prostředky na tomto účtu jsou bankám od roku 2001 úročeny 2T repo sazbou ČNB. Dříve úročeny nebyly.

Objem držených prostředků na účtu ČNB představuje 2 % ze základu povinných minimálních rezerv. Výše sazby je stanovená od roku 1999 a je shodná s výší sazby povinných minimálních rezerv ECB, která je určena pro banky v EMU.

Povinné minimální rezervy jsou nejméně používaným nástrojem, které v dnešní době slouží především k zajištění hladkého provádění platebního styku. Tento platební styk se provádí přes systém CERTIS clearingového centra ČNB. V následující Tab.2.3 je znázorněn podrobný přehled všech nástrojů, které používá ČNB k provádění své monetární politiky.

Tab.2.3: Měnověpolitické nástroje

Nástroj a sazba	Sazba v %	Sazba platná od
Dvoutýdenní repo operace – 2T repo sazba	1,75	únor 2009
Depozitní facility – diskontní sazba	0,75	únor 2009
Marginální zápůjční facility – lombardní sazba	2,75	únor 2009
Povinné minimální rezervy z bank	2,00	říjen 1999
Povinné minimální rezervy u stavebních spořitelen	2,00	říjen 1999

Zdroj: Dle www.cnb.cz, vlastní úprava.

³⁶ Jedná se o každou banku, včetně stavebních spořitelen a poboček zahraničních bank.

³⁷ Přibližně měsíc – začíná první čtvrtek v měsíci a končí ve středu před prvním čtvrtkem v následujícím měsíci.

³⁸ Citováno dle www.cnb.cz.

3 Změny v činnosti ČNB po vstupu do eurozóny

V této třetí kapitole se zaměřím na hlavní změny v postavení ČNB, které souvisí s přechodem na společnou měnu. Zavedením jednotné měny dojde ke změně právní úpravy ČNB, proto se v této kapitole zmíním o Národní koordinační skupině. Tato skupina je pokládána za základní jednotku institucionálního zajištění zavedení eura v rámci ČR, která prostřednictvím Národního plánu zavedení eura formulovala hlavní zásady přechodu ČR ke společné měně. Také se zaměřím na aspekty přijetí eura v ČR a na dílčí názory veřejnosti v souvislosti se zavedením měny euro na našem území.

3.1 ČNB jako součást ESCB

Od 1. května 2004, co se ČR stala právoplatným členem EU, se ČNB stala součástí Evropského systému centrálních bank (ESCB). Tento systém se skládá jak z ECB, tak jednotlivých centrálních bank států, které jsou členy EU. Národní centrální banky států, které doposud nepřijaly společnou měnu, si v souladu s právními předpisy zachovávají své pravomoci v oblasti měnové politiky, tudíž se neúčastní provádění jednotné měnové politiky. Žádná z uvedených bank nesmí přijímat jakékoliv instrukce od vlád členských států, ani od orgánů Společenství.

Cílem ESCB je, podle smlouvy o EU, udržovat cenovou stabilitu v HMU, tedy pečovat o kupní sílu eura. ESCB není závislý na orgánech EU a narozdíl od ECB, nemá právní subjektivitu.

„Aniž by byl dotčen tento cíl, podporuje ESCB obecné hospodářské politiky ES se záměrem přispět k dosažení cílů ES podle Smlouvy, tj. zejména podporovat harmonický a vyvážený rozvoj hospodářských činností v ES, trvalý a neinflační hospodářský růst respektující životní prostředí, vysoký stupeň konvergence ekonomické výkonnosti, vysokou úroveň zaměstnanosti a sociální ochrany, a to vytvořením společného trhu a hospodářské a měnové unie a prováděním společných politik a činností uvedených ve Smlouvě.“³⁹

³⁹ Citováno dle http://www.cnb.cz/cs/mezinarodni_vztahy/ecb_escb/.

Dalšími úkoly ESCB je definování a provádění měnové politiky Společenství, provádění devizových operací, správa oficiálních devizových rezerv členských států, podpora plynulého fungování platebních systémů, poradenská činnost a v neposlední řadě shromažďování statistických informací.

3.1.1 Organizační struktura ECB a ČNB

Jednou ze součástí ESCB je ECB, která vznikla 1. června 1998, ale právně začala fungovat až o několik měsíců později, od 1. 1. 1999. Vystupuje tedy jako právnická osoba, která disponuje právní subjektivitou. Předchůdcem ECB byl Evropský měnový institut (EMI).⁴⁰ Sídlem ECB se stalo německé město Frankfurt nad Mohanem. Mezi pravomoci ECB patří zejména stanovení jednotné měnové politiky v rámci měnové unie, výlučné právo povolovat vydávání bankovek euro a schvalovat vydávání mincí centrálními bankami členských států. ECB má rovněž právo přijímat nástroje právní regulace, a to nařízení a rozhodnutí.

ESCB je řízen rozhodovacími orgány ECB, mezi které patří tyto vrcholné orgány:

- **Výkonná rada** – nejvyšší výkonný orgán v zastoupení prezidenta⁴¹, viceprezidenta a čtyřech dalších členů. Tento orgán má 6 členů, kteří jsou voleni na 8 let bez znovuzvolení. Základní činností výkonné rady je zajišťovat chod ECB a dávat pokyny NCB v eurozóně.
- **Rada guvernérů** – nejvyšší rozhodovací orgán, který je tvořen 22 členy, a to členy výkonné rady a guvernéry NCB zemí eurozóny. Guvernéři nehájí zájmy členských států, ale vystupují v pozici odborníků. Funkční období je 5 let.
- **Generální rada** – poradní orgán ECB, v jehož čele je prezident, viceprezident a 27 zástupců jednotlivých členských států EU. Má tedy 29 členů. Činnost tohoto orgánu je omezena jen na dobu, než všechny členské státy EU vstoupí do eurozóny.

⁴⁰ EMI – dočasná instituce, která nahradila Evropský fond měnové spolupráce, založená 1.1. 1994.

⁴¹ Prezident ECB od 1. 11. 2003 – Jean Claude Trichet, prvním prezidentem byl Willem Duisenberg.

V další části této kapitoly se zaměřím na charakteristiku organizační struktury ČNB, v jejímž čele stojí bankovní rada, která se od ledna roku 2002 stala nejvyšším řídicím orgánem naší národní banky.

Bankovní rada vystupuje jako kolektivní orgán všech ústředí a poboček ČNB. Ředitelé jednotlivých sekcí a samostatných odborů odpovídají bankovní radě za řízení jim svěřených agend, které jsou v souladu s koncepcemi přijatými bankovní radou, a to v rámci jednotlivých oblastí činnosti centrální banky. Činnost ČNB se promítá do výsledku hospodaření a je bezpodmínečně spojena s její organizační strukturou. Bankovní rada je složena ze sedmi členů, mezi které patří – guvernér, 2 viceguvernéři a další 4 členové bankovní rady. Podrobnější zařazení jednotlivých členů do funkcí v rámci bankovní rady je zobrazeno v Tab.3.1.

Tab.3.1: **Organizační struktura bankovní rady ČNB**

Funkce v rámci bankovní rady	Zastoupení
Guvernér	Doc. Ing. Zdeněk Tůma, CSc.
Viceguvernér	Ing. Mojmír Hampl, MSc., PhD.
Viceguvernér	Ing. Miroslav Singer, PhD.
Vrchní ředitel	Prof. Ing. Robert Holman, CSc.,
Vrchní ředitel	Ing. Pavel Řežábek
Vrchní ředitel	Ing. Mgr. Vladimír Tomšík, PhD.
Vrchní ředitelka	Ing. Eva Zamrazilová, CSc.

Zdroj: Dle http://www.cnb.cz/cs/o_cnb/organizacni_struktura/org_struktura.html, vlastní úprava

Doc. Ing. Zdeněk Tůma, CSc. byl do svého nástupu do ČNB výkonným ředitelem Evropské banky pro obnovu a rozvoj. Viceguvernérem ČNB byl jmenován v roce 1999 a od roku 2000 zastává funkci guvernéra ČNB. Do této funkce byl v roce 2005 opětovně jmenován prezidentem republiky na šestileté funkční období. Fotografie guvernéra ČNB je zobrazena v následujícím Obr.3.1.

Obr.3.1: Guvernér ČNB – Zdeněk Tůma



Zdroje: Dle http://www.cnb.cz/cs/o_cnb/bankovni_rada/clenove_bankovni_rady/cnb_tuma.html.

3.1.2 Změna působnosti bankovní rady ČNB po vstupu do eurozóny

Již od doby, kdy ČR podepsala přístupovou smlouvu⁴² v rámci EU, se spolupráce mezi ECB a národními bankami jednotlivých kandidátských států, posunula na vyšší institucionální úroveň, a to ve všech oblastech. Guvernéri centrálních bank kandidátských zemí EU, tedy i guvernér ČNB, se pravidelně účastnili jednání Generální rady ECB v rolích pozorovatelů.

Počátkem vstupu ČR do EU jsou vztahy v rámci ESCB a ECB zajišťovány v souladu s požadavky, které vyplývají ze Smlouvy a ze Statutu ESCB a ECB, tudíž se guvernér ČNB, jakožto hlavní představitel bankovní rady, účastní jednání Generální rady ECB jako její právoplatný člen, a to od června roku 2004. Guvernér je doprovázen viceguvernérem.

Nicméně guvernér ČNB se zatím nestal členem nejvyššího rozhodovacího orgánu ECB, tedy Rady guvernérů. Řádným členem se jím stane až ve chvíli, kdy ČR zavede jednotnou měnu. Zároveň dojde k ukončení autonomie ČNB v oblasti řízení své monetární politiky, jelikož rozhodnutí týkající se eurozóny budou spadat výhradně do působnosti Rady guvernérů ECB. ČNB získá vliv na rozhodovacím procesu v rámci eurozóny, avšak guvernér ČNB nebude moci být v Radě guvernérů považován za zástupce své země, protože bude

⁴² Athény – 16. 4. 2003.

spolurozhodovat o jednotné měnové politice v rámci celé eurozóny, která je realizována za stejných podmínek pro všechny účastníci se státy.

3.2 Úkoly pro zavedení eura, které jsou v kompetenci ČNB

Jak jsem již dříve uvedla, konečný termín zavedení eura nebyl zatím stanoven, proto je z hlediska časového účelné realizovat jen ty úkoly, na které nemá vliv čas, a to např. přípravu legislativy, princip zaokrouhlování nebo duální označení cen. Realizace dalších klíčových úkolů bude možná až poté, co ČR vstoupí do systému ERM II, ve kterém setrvá minimálně dva roky.

3.2.1 Institucionální oblast

Každým vstupem států do EU dochází k automatickému zvýšení základního kapitálu⁴³ ECB, na jehož účasti se povinně podílí národní centrální banky států mající společnou měnu euro, a to v plné výši, narozdíl od národních centrálních bank států, které nejsou součástí eurozóny. Tyto banky se účastní na základním kapitálu určitým podílem, který se vypočítá „jako rovný vážený podíl podle stanoveného klíče, který odráží podíl dané země na celkovém počtu obyvatel a hrubém domácím produktu EU.“⁴⁴ K úpravě podílů dochází každých pět let nebo kdykoliv nový členský stát vstoupí do EU. V přistupujícím roce 2004 se jednalo o upsání 5% podílu na základním kapitálu, od ledna 2009 došlo ke zvýšení na 7 % upsaného kapitálu. Hlavním úkolem ČNB je tedy příprava na plné zapojení do činností všech orgánů v rámci Eurosystemu, kdy okamžikem vstupu dojde k úplnému splacení upsaného podílu na základním kapitálu ECB. ČNB tedy splatí zbývající část svého podílu na základním kapitálu ECB.

Následující Tab.3.2 znázorňuje strukturu základního kapitálu ECB. Plně splacené podíly národních centrálních bank zemí eurozóny na základním kapitálu ECB činí přes 4 mld. EUR. Částečně splacené podíly (ve výši 7 % z upsaného kapitálu) národních

⁴³ Základní kapitál představuje příspěvek, kterým členský stát přispívá na provozní náklady ECB. Náklady souvisejí se členstvím jednotlivých států v ESCB.

⁴⁴ Dle <http://www.ecb.int/ecb/orga/capital/html/index.cs.html>.

centrálních bank zemí mimo eurozónu dosahují necelých 122 mil. EUR. Přičemž stávající podíl ČNB činí 1, 4472 % (na základním kapitálu ECB), tj. 5, 835 mil. EUR. Základní kapitál ECB centrálních bank všech členských států EU dosahuje částky téměř 6 mld. EUR.

Tab.3.2: **Základní kapitál ECB k 1. 1. 2009**

Národní centrální banky	Kapitál (v €)
• splacený kapitál zemí eurozóny	4 020 445 721, 56
• splacený kapitál zemí mimo eurozónu (7 %)	121 814 467, 67
⇒ zbývá splatit	1 618 392 213, 35
CELKEM	5 760 652 402, 58

Zdroj: Dle <http://www.ecb.int/ecb/orga/capital/html/index.cs.html#euro>, vlastní úprava.

3.2.2 Legislativní oblast

Cílem legislativního procesu, který povede k zavedení společné měny, je zavést měnu euro jako zákonné platidlo na našem území. Proto v souvislosti s problematikou eura, bude potřeba přijmout jak nové právní předpisy, tak i novelizovat předpisy stávající tak, aby byly v souladu s požadavky souvisejícími se zavedením nové měny. ČR má, na základě Smlouvy o ES, vyjednanou přechodnou výjimku na zavedení eura. Jakmile dojde ke zrušení této výjimky, ČR se bude muset řídit závaznými ustanoveními Smlouvy, která se týkají pouze států eurozóny. Mezi základní nařízení Rady, která se týkají zavedení eura a jeho používání, patří tato tři nařízení:⁴⁵

- **Nařízení Rady (ES) č. 1103/97** ze dne 17. června 1997 o některých ustanoveních týkajících se zavedení eura, ve znění nařízení Rady č. 2595/2000 z 27. listopadu 2000.
- **Nařízení Rady (ES) č. 974/98** ze dne 3. května 1998 o zavedení eura, ve znění nařízení Rady č. 2596/2000 z 27. listopadu 2000, nařízení Rady č. 2169/2005 z 21. prosince 2005 a nařízení Rady č. 1647/2006 ze dne 7. listopadu 2006.

⁴⁵ Dle http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xchg/euro/xsl/dokumenty_legislativa_es.html. Podrobnější informace o jednotlivých nařízeních Rady jsou uvedeny v Národním plánu zavedení eura v oblasti legislativy.

- **Nařízení Rady (ES) č. 2866/98** ze dne 31. prosince 1998 o přepočítacích koeficientech mezi eurem a měnami členských států přijímajících euro, ve znění nařízení Rady 1478/2000 z 19. června 2000 a nařízení Rady (ES) č. 1086/2006 ze dne 11. července 2006.

Tato uvedená nařízení týkající se zavedení eura, budou na území ČR přímo závazná a použitelná, a to ode dne zavedení společné měny. Jejich implementace bude provedena tak, aby byla v souladu s pravidly pro implementaci práva EU do právních předpisů ČR.

Nový zákon o ČNB

Vstupem do eurozóny bude muset ČNB dopracovat nový zákon o ČNB, kterým dojde nejen k zajištění plné integrace do Eurosystemu, ale také převzetí všech jeho funkcí, mezi které bude patřit převedení části pravomocí na ECB. Tento nový zákon o ČNB nahradí dosud platný zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance, ve znění pozdějších předpisů. Jeho účinnost bude platná k době zavedení eura. „Zákon bude obsahovat ustanovení o nové měně s následujícím obsahem: Měnou České republiky je euro. Zkratka názvu eura je EUR a symbolem eura je € podle sdělení Komise COM (97) 418 z 23. července 1997 o užívání symbolu eura (€). Peněžní jednotkou je jedno euro, které se dělí na sto centů podle nařízení Rady (ES) č. 974/1998 o zavedení eura.“⁴⁶

Obecný zákon o zavedení eura

Kromě nového zákona o ČNB, bude také připraven tzv. Obecný zákon o zavedení eura, ve kterém budou uvedena základní pravidla pro přepočet cen, závazků, účtů, postupů při výměně oběživa, pravidla pro duální označování cen, kontrolu a sankce při nedodržování tohoto zákona a spoustu dalších opatření souvisejících se zavedením eura jako měny a zákonného platidla na území ČR. Tento zákon se tedy stane hlavním právním předpisem pro přechod na novou měnu.

⁴⁶ Citováno dle http://www.cnb.cz/m2export/sites/www.cnb.cz/cs/mezinarodni_vztahy/euro/download/Narodni_plan_zavedeni_eura_2.pdf.

Harmonogram legislativních prací

Jak jsem již uvedla, zavedením eura na našem území, dojde k novelizaci některých právních předpisů, které budou rozděleny do skupin podle data nabytí jejich účinnosti, tedy na právní předpisy účinné přede dnem zavedení eura a na předpisy účinné ke dni zavedení eura jako měny ČR. Všechny právní předpisy, které bude potřeba novelizovat, jsou součástí tzv. Harmonogramu legislativních prací, který byl vládě poprvé předložen k 31. 12. 2007. Novelizace bude nutná zejména u těch předpisů, které budou obsahovat jakoukoliv zmínku, která by byla v rozporu se skutečností, že euro je zákonným platidlem ČR. Dále dojde k novelizaci právních předpisů obsahujících v textu slovo „koruna“ nebo přímo měna „Kč“, vzorce, výpočty a také právní předpisy, ve kterých bude nutné nově stanovit zaokrouhlování v eurech (např. nájemné, úvěry)

3.2.3 Statistika, účetnictví, technologie

Jakmile ČR vstoupí do eurozóny, dojde v rámci ČNB ke změně v povinnostech zasílat statistická data do ECB. Na naši národní banku budou aplikovány standardy platné pro země eurozóny, součástí nichž bude zasílání zpětných dat. Na euro budou převedeny statistické databáze, výkaznictví a také celé účetnictví ČNB, které bude dále harmonizováno s požadavky ECB. Splnění všech těchto úkolů bude spojeno s velkým tlakem na přizpůsobení informačních systémů, které budou zpracovávat korunové údaje, tedy převod koruny na euro. Z povinnosti duálního označování cen vyplývá, že budou muset být uváděny částky v Kč a EUR u zůstatků na účtech a v dalších dokumentech pro zaměstnance a klienty ČNB.

3.2.4 Bezhotovostní platební styk

Hlavním úkolem ČNB v oblasti bezhotovostního platebního styku bude přechod všech platebních systémů na euro. V současnosti ČNB využívá systém CERTIS, který po přijetí eura bude napojen na systém TARGET.⁴⁷ V době přijetí společné měny se již ČNB bude zřejmě zapojovat do systému TARGET2, který nahradil verzi TARGET. Tento nový

⁴⁷ Trans – European Real Time Gross Settlement Express Transfer System.

centralizovaný systém byl zprovozněn 19. 11. 2007. V systému TARGET2 bude tedy účast ČNB ode dne zavedení eura povinná. Napojení na tento systém však bude provedeno s předstihem, zhruba 6 měsíců před zavedením eura. Zároveň příprava přechodu ČR na společnou měnu bude probíhat současně s vytvářením tzv. SEPA,⁴⁸ v rámci něhož bude ČR provádět eurový platební styk, a to ještě před zavedením eura. Po jeho zavedení bude tuzemský platební styk podléhat úplně těmto standardům.

3.2.5 Hotovostní platební styk

Zajištění hotovostního platebního styku bude bezesporu pro ČNB jednou z technicky i časově nejnáročnějších oblastí. Jakmile bude pro ČR zrušena dočasná výjimka, dojde k zahájení ražby mincí eura pro vlastní potřeby, která spadne výhradně do povinností ČNB jakožto země Eurosystemu, stejně jako jejich vydávání, kontrola kvality, organizování dodávek od výrobců a také dohled nad ochranou a bezpečností nevydaných mincí do oběhu.⁴⁹

Jelikož si nebudeme sami vyrábět bankovky, dojde k zapůjčení eurobankovek od národních centrálních bank zemí eurozóny (tzv. partnerská NCB),⁵⁰ a to vše po dohodě s ECB. ČNB vypracuje požadavek na množství potřebných bankovek a uzavře s NCB smlouvu o jejich zapůjčení. Bankovky budou převezeny na naše území po zrušení výjimky a splaceny až po několika letech po zavedení nové měny. Emise bankovek bude výsadním právem ECB, která povolí ČNB na základě rozhodnutí tyto funkce týkající se bankovek:

- tisk bankovek,
- organizování dodávek od výrobců,
- kontrolování kvality v souvislosti se zajištěním hospodárního peněžního oběhu,
- dohled na ochranu a bezpečnost nevydaných bankovek do oběhu,
- uvádění a stahování bankovek v eurech na našem území.

⁴⁸ Single Euro Payment Area – jednotná oblast pro platby v eurech.

⁴⁹ Smlouva o ES umožňuje členským státům eurozóny vydávat mince za předpokladu dodržování předpisů EU, platných v této oblasti.

⁵⁰ Národním centrálním bankám zemí přecházejících na euro budou zapůjčeny eurobankovky ze strategických zásob Eurosystemu, čehož využily Kypr, Malta, Slovinsko a také Slovensko. Jejich úkolem je nahradit toto půjčené množství bankovek tím, že se budou na výrobě eura podílet ve zvýšené míře, než by jim za normálních okolností příslušelo.

3.2.6 Kursová politika

Počátkem vstupu ČR do EU se kursová politika stala věcí společného zájmu, proto se země musí vyvarovat takové kursové politiky, která by ohrozila fungování jednotného trhu. Jedná se o nadměrné vychýlení nebo fluktuaci kursu. Kursová politika ČNB je prováděna v režimu floatingu, který je kompatibilní s požadavky ECB a budoucím závazku kursové stability. Jakmile dojde v rámci druhé etapy HMU k zapojení ČNB do systému ERM II., dojde k nezvratitelnému a neodvolatelnému zafixování koruny na euro, která se bude pohybovat ve stanoveném fluktuačním pásmu $\pm 15\%$ okolo centrální parity vůči euru, a to po dobu minimálně dvou let. Smlouva o EU předpokládá tuto účast v mechanismu ERM II za test, zda členská země splní všechny stanovené předpoklady k uplatňování politiky stabilního měnového kursu.

Předpoklady jsou:⁵¹

- potřebný stupeň reálné konvergence k “jádro” eurozóny,⁵²
- dostatečná makroekonomická stabilita,
- realistická představa o trvale udržitelné střední hodnotě kursu národní měny k euru.

Následující Obr.3.2 vystihuje vývoj kurzu koruny vůči měně euro od poloviny roku 2007 do měsíce března roku 2009. Jak můžeme vidět, tak v průběhu sledovaného období docházelo ke značným výkyvům kurzu koruny. Do července roku 2008 měla křivka kurzu takřka klesající tendenci, kdy koruna svým posílením prolomila hranici 23,0 CZK/EUR. Jedním z faktorů tohoto prudkého posilování mohl být v důsledku finanční krize přesun likvidity z amerických aktiv. Po tomto období docházelo k postupnému oslabování koruny. Největšího oslabení dosáhla koruna v průběhu měsíce února roku 2009, a to více než 29,0 CZK/EUR. Oproti minulému roku 2008 došlo k oslabení koruny vůči euru o téměř 4 Kč, kdy se kurz pohyboval cca 26,0 CZK/EUR. V budoucnu se očekává nepříliš příznivý vliv zahraničního obchodu na reálnou ekonomiku prostřednictvím zpomalení světové ekonomiky.

⁵¹ Dle http://www.europeum.org/disp_article_text.php?aid=459.

⁵² Reálná konvergence představuje přibližování ekonomické úrovně k úrovni jiné vyspělé země nebo skupiny zemí v rámci integračního seskupení. Nejčastěji se vyjadřuje pomocí HDP na obyvatele v paritě kupní síly, která snižuje vliv cenových úrovní a znamená skutečné množství statků v ekonomice, které se vyprodukuje.

Obr.3.2: Vývoj kursu koruny vůči euru



Zdroj: <http://euro.kurzy.cz/147245-martin-pecka-ekonomicke-prinosy-a-naklady-vstupu-do-eurozony/>.

V minulosti koruna vykazovala poměrně vysokou míru stability vůči evropským měnám, proto by tehdy pro ni dvouleté období ve fluktuálním pásmu $\pm 15\%$ nemuselo být problémem. Avšak současná světová finanční krize zvýšila kolísavost vývoje kurzu koruny, proto by plnění kursového kritéria v rámci mechanismu ERM II mohlo být velmi obtížné. Záleží tedy na vhodné době pro vstup ČR do ERM II, která bude záviset na připravenosti dodržovat podmínky tohoto systému, a to dlouhodobě.

„Kurz má velmi silné dopady na vývoj inflace a vývoj růstu ekonomiky a tím i na výhled úrokových sazeb jak na trhu, tak úrokových sazeb ČNB. Od počátku roku 2009 došlo ke snížení úrokových sazeb o dva procentní body, což v normálních dobách není úplně obvyklé. Jeden z důvodů je i to, že úkolem ČNB není jenom starat se o reálnou ekonomiku, ale především starat se o inflaci a prognóza v horizontu dvanácti měsíců ukazuje, že by se měla inflace vrátit ke stanovenému cíli, mimo jiné i kvůli slabší koruně, což omezuje prostor pro další snižování úrokových sazeb. V letošním roce by tedy měla být inflace velice nízká, ale poté se otočí a půjde nahoru ke dvěma procentům.“⁵³

⁵³ Citováno dle <http://video.ihned.cz/c1-34392150-video-cnb-poprve-predpovida-kurz-koruny-vuci-euru>, 2009.

3.3 ČR a přijetí eura

Dnem vstupu ČR do EU, se ČR začala automaticky podílet na třetí fázi HMU, čímž se zavázala přijmout společnou měnu euro. V roce přistoupení ovšem nebyla připravena přijmout evropskou měnu okamžitě, proto jí byla udělena přechodná výjimka na zavedení eura, stejně jako všem ostatním přistupujícím státům. Každá země s přechodnou výjimkou má povinnost usilovat o zavedení eura, a to v co nejbližším možném termínu. Kromě splnění vstupních makroekonomických kritérií, která umožňují vstup do konečné fáze HMU, je taktéž nutné zajistit přechod na euro v určitých oblastech. Proto byl vypracován Národní plán zavedení eura v ČR, který se stal hlavním dokumentem procesu přípravy na zavedení jednotné měny. Není zde stanoven termín zavedení eura, ale jsou v něm objasněny jednotlivé kroky a změny, které jsou nezbytné k uskutečnění bezproblémového a úspěšného zavedení eura v ČR. Konkrétní termín zavedení společné měny bude ve vhodném okamžiku stanoven vládou.

3.3.1 Národní koordinační skupina

Národní koordinační skupina (NKS)⁵⁴ je řídicím orgánem v procesu zavedení eura v ČR, proto jsem se rozhodla tuto skupinu neopomenout. Mezi její hlavní cíle je koordinovat institucionální, legislativní a také technické úkoly, které jsou spojeny s přípravou na zavedení společné měny. V čele této skupiny stojí národní koordinátor⁵⁵, který je jmenován vládou, a to na návrh ministerstva financí. Zástupci ČNB a Ministerstva průmyslu a obchodu (MPO) vždy jmenují své zástupce do pozice národního koordinátora.

Činnost této skupiny byla zahájena v roce 2006. NKS vypracovala základní dokumenty, které se věnují otázce budoucího zavedení eura v ČR. Jedná se o **Scénář přechodu ČR na euro a Národní plán zavedení eura**. V rámci NKS byly definovány pracovní skupiny pro jednotlivé oblasti přechodu, a to pracovní skupiny pro:⁵⁶

⁵⁴ V čele NKS jsou představitelé významných státních institucí na vysoké úrovni – jedná se o národního koordinátora pro zavedení eura, člena bankovní rady ČNB, náměstka ministra průmyslu a obchodu, zahraničních věcí, spravedlnosti, vnitra a náměstka místopředsedy vlády pro evropské záležitosti. Podrobnější organizační struktura NKS včetně začlenění jednotlivých pracovních skupin je přiložena v příloze.

⁵⁵ Národní koordinátor zavedení eura – Oldřich Dědek.

⁵⁶ Dle http://www.cnb.cz/m2export/sites/www.cnb.cz/cs/mezinarodni_vztahy/euro/download/euro_071012.pdf.

- finanční sektor,
- nefinanční sektor a ochranu spotřebitele,
- veřejné finance a veřejnou správu,
- legislativu,
- komunikaci,
- informatiku a statistiku.

3.3.2 Scénáře přechodu na euro

V rámci Scénáře přechodu ČR na euro existují dva aspekty zavedení eura. Prvním je makroekonomická úroveň, která v sobě nese plnění maastrichtských kritérií a sladěnost české ekonomiky s eurozónou. Dále se v této úrovni také odráží termín zavedení eura a vstup do mechanismu ERM II, který je prvním krokem ke společné měně. Druhým aspektem je úroveň institucionální, která se opírá např. o koordinaci, legislativu a komunikaci. Scénář zavedení eura představuje způsob technické realizace, která je využita k zavedení společné měny v dané zemi. Týká se tedy spíše institucionálního aspektu. V legislativě Společenství jsou specifikovány tři obecné scénáře, přičemž každá členská země si může sama zvolit vhodný scénář, kterým dojde k zavedení společné měny na jejím území. Jedná se o tyto možné scénáře:

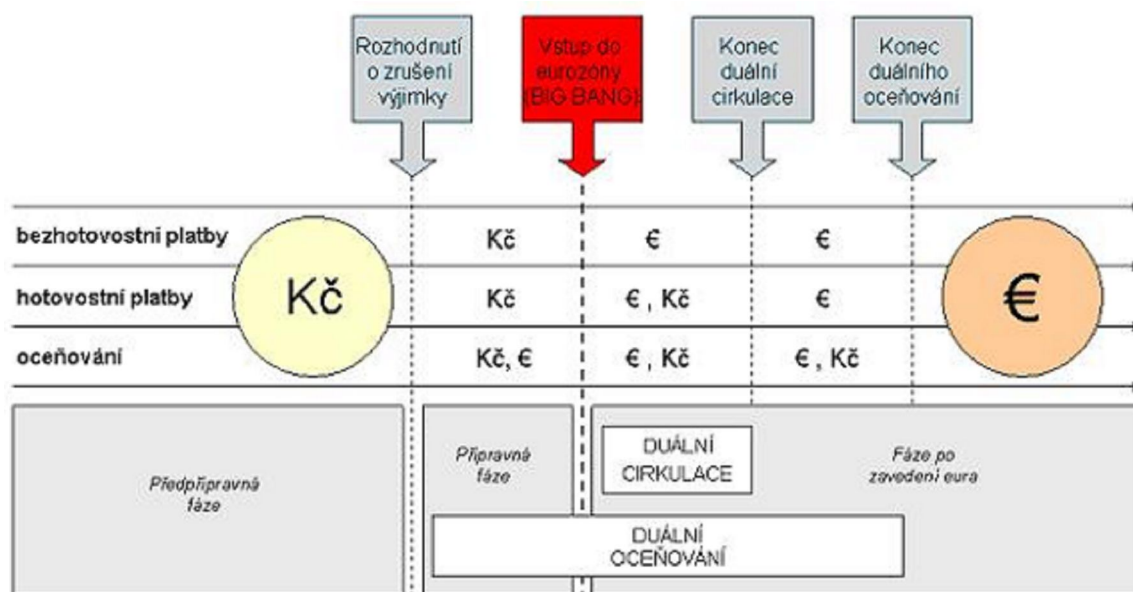
- Madridský scénář,
- Phasing-Out,
- Velký třesk.

Všechny scénáře se od sebe liší délkou svého přechodu na euro. V případě Madridského scénáře se jedná o využití přechodného období, v rámci něhož je nová měna nejprve zavedena v bezhotovostní formě a poté v podobě hotovostní, tedy po uplynutí přechodného období. Tento způsob přechodu si v roce 1999 zvolily všechny zakládající země eurozóny. Scénář nazvaný Phasing-Out se týká jednorázového přechodu na euro, avšak s využitím fáze postupného zrušení. Posledním scénářem je Velký třesk, neboli Big Bang, který představuje jednorázový přechod na novou měnu. Tento scénář byl NKS zvolen za nejvýhodnější a zároveň nejméně nákladnou variantu přechodu ČR na euro. Oproti

madridskému scénáři je varianta velkého třesku náročnější na koordinaci a přípravu veřejného a soukromého sektoru, protože většina změn proběhne v jeden okamžik. Všechny subjekty budou tedy muset být schopny přejít z národní měny na měnu evropskou, a to zároveň.

V následujícím Obr.3.3 jsou zachyceny významné body v podobě pěti jednotlivých fází. Jedná se o předpřípravnou fázi, přípravnou fázi, období duální cirkulace, období mezi koncem duální cirkulace a koncem duálního označování cen a závěrečnou fázi zavedení eura.

Obr.3.3: Scénář Velkého třesku zavedení eura



Zdroj: <http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/gsearch.html?cx=004441192457648Velkýtřesk347899%3Afya79ukzntg&cof=FORID%3A11&ie=UTF8&q=velký+třesk+zavedení+eura&x=0&y=0&adv=n#991>.

Hlavní zásady přechodu ČR k jednotné měně euro byly formulovány prostřednictvím rámcového dokumentu – Národního plánu zavedení eura, proto v následujícím textu uvádím výčet zásad, které představují tyto parametry:

- **Jednorázový scénář** (Big Bang) – neboli velký třesk, kdy se jedná o současné zavedení bezhotovostního i hotovostního eura k jednomu dni, bez využití přechodného období, ve kterém by euro fungovalo jako bezhotovostní měna.
- **Duální oběh** – jedná se o paralelní oběh české koruny a eura po termínu zavedení eura, a to v rámci 14 dnů. Delší období bylo v rámci zkušeností současných členů eurozóny stanoveno za neúčelné. Poté bude zákonným platidlem v ČR výlučně euro.
- **Duální označení cen** – které zajistí ochranu spotřebitele bude zahájeno měsíc po stanovení přepočítacího koeficientu a ukončeno rok po zavedení eura.
- **Bezplatná výměna bankovek** a mincí komerčními bankami, a to po dobu půl roku a pětileté období taktéž bezplatné výměny mincí bankou centrální. Pro výměnu bankovek se bude jednat o období dlouhé v řádu desítek let, které bude stanoveno dodatečně.
- **Realizace komunikační kampaně a Obecného zákona o zavedení eura** – který bude konkretizovat principy, pravomoci a odpovědnost jednotlivých institucí souvisejících s přechodem na společnou měnu.
- **Pravidelná aktualizace** Národního plánu zavedení eura a pravidelná kontrola připravenosti přechodu jednotlivých institucí a podniků na euro.
- **Minimalizace nákladů** přechodu na euro – náklady musí být vynaloženy tak, aby bylo dosaženo úspěšného zavedení eura na našem území a by bylo euro všeobecně akceptované veřejností.

3.3.3 Přínosy a náklady společné měny

Vstup do HMU, tedy přechod země na společnou měnu, s sebou nese jak přínosy, tak i náklady. Proto by měla každá země zvážit, zda je pro ni výhodné do HMU vstoupit, či požádat o odklad. Některé přínosy i náklady mají charakter politický, jiné mají ryze

charakter ekonomický. Např. společná měna je chápána jako určitá pojistka, která zabraňuje nákladným obchodním válkám a také mezinárodním konfliktům, tudíž se politické přínosy a náklady velice obtížně poměřují a vyčísľují. Na ekonomické úrovni jsou přínosy zavedení společné měny patrné snížením transakčních nákladů finančních operací, které souvisejí nejen s konverzí národních měn, ale i zrychlením bankovních převodů. Také dojde, v souvislosti se vstupem do eurozóny, k účasti na společné měnové politice, eliminaci kursového rizika, zlepšením rozpočtové disciplíny a v neposlední řadě k měnové stabilitě na finančních trzích. Výhodou je i odstranění obchodních bariér, tedy uskutečnění a plánování kontraktů s partnery eurozóny, které povedou k vyššímu dlouhodobému růstu.

Kromě výhod existují také nevýhody související se zavedením společné měny. Jedná se nejen o částečnou ztrátu národní suverenity, ale i náklady spojené se snížením úlohy centrálních bank a omezení pravomocí národních orgánů. Ekonomickou nevýhodou je také ta skutečnost, že měnová politika společné měny nebude vyhovovat české ekonomice a jejím potřebám, zvláště pokud nebude plně integrována. S tím souvisejí tedy i náklady, které se budou zvyšovat v souvislosti s odlišností problémů naší ekonomiky od celkové eurozóny, a to v období nejen po přijetí společné měny, ale hlavně v konvergenčním období. Nevýhodou je také to, že dojde ke ztrátě měnového kurzu, protože okamžikem vstupu do eurozóny bude měnová politika zajišťována pouze ECB, nikoliv ČNB. V souvislosti s tímto faktem bude tedy ČR, stejně jako ostatní země eurozóny, závislá na měnové politice ECB.

3.4 Plnění maastrichtských kritérií ČR

Po vstupu do EU má ČR dočasný odklad na zavedení jednotné měny, proto ani v současnosti není stanoveno datum, které by umožňovalo její přijetí. Jakmile Česká republika splní všechna konvergenční kritéria⁵⁷ a přistoupí k eurozóně, dojde k posílení nejen makroekonomické stability ekonomiky, ale celkově to povede k urychlení reálné konvergence české ekonomiky vůči ekonomikám EU. Jakmile budou tedy vytvořeny vhodné ekonomické podmínky, jejichž důležitými předpoklady se staly reformy, ať už reforma veřejných financí

⁵⁷ Maastrichtská konvergenční kritéria (cenová stabilita, udržitelnost veřejných financí v podobě veřejného dluhu a deficitu, konvergence dlouhodobých úrokových sazeb, stabilita kurzu měny) představují určitý soubor požadavků, kterými se musí země EU přiblížit ekonomikám eurozóny tak, aby mohly vstoupit do třetí etapy MU. Tato kritéria jsou nejen součástí Smlouvy o ES, ale také Protokolu o konvergenčních kritériích a Protokolu o postupu při nadměrném schodku.

nebo prohlubování strukturálních reforem v rámci fungování trhu práce, měla by ČR vstoupit do eurozóny.

Tab.3.3: Plnění maastrichtských kritérií v ČR v roce 2008

Kritérium		Referenční hodnota v %	Skutečná hodnota v %
Cenové stability		4,1	6,4
Dlouhodobé nominální úrokové sazby		6,6	4,7
Veřejný deficit	} udržitelnost veřejných financí ⁵⁸	3,0	1,2
Veřejný dluh		60,0	28,8
Stabilita kursu měny		Česká koruna není zatím v ERM II	

Zdroj: Dle http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xchg/euro/xsl/cr_euro_podminky_prijeti.html, vlastní úprava.

Jak je vidět z Tab.3.3, tak Česká republika v současnosti většinu požadavků na vstup do HMU splňuje. Nikdy neměla vážnější problémy s plněním kritéria cenové stability, avšak ve sledovaném roce 2008 inflace vzrostla až do výše 6,4 %, čímž došlo k překročení hranice povoleného limitu. Zejména to byly proinflační šoky, které posunuly inflaci nad požadovanou hodnotu kritéria. Jednalo se nejen o úpravu nepřímých daní, která souvisela s reformou veřejných financí, ale také zvýšení snížené sazby DPH z 5 % na 9 %, spotřební daně na cigarety, ekologické daně a v neposlední řadě nárůst světových cen potravin a energií. Tím, že ČNB snížila od roku 2010 svůj inflační cíl, by mělo dojít k vytvoření lepších podmínek pro plnění tohoto kritéria cenové stability. Naopak kritérium dlouhodobých nominálních úrokových sazeb, stejně jako kritérium veřejného dluhu ČR splňuje. Nicméně by se mělo reagovat na plnění ukazatele veřejného dluhu v souvislosti se stárnutím populace. Demograficky v celé Evropě, a ČR není výjimkou, se naznačuje nárůst lidí v důchodovém věku, proto je důležitá nutnost reformy penzijního systému v důsledku udržitelnosti veřejných

⁵⁸ Kritérium udržitelnosti veřejných financí je splněno pouze tehdy, jsou-li splněny obě složky fiskálního kritéria, a to vládního deficitu i vládního dluhu.

financí. Co se týká kritéria udržitelnosti deficitu veřejných financí,⁵⁹ tak toto kritérium ČR v roce 2008 splňovala, avšak předpokládaný vývoj v dalším roce mluví záporně a představuje do budoucna výzvu nejen pro ČR, ale i pro další evropské státy, jejichž hospodářský růst bude pozvolněn v důsledku hospodářské krize. Posledním maastrichtským kritériem je stabilita kurzu měny. Jelikož se česká koruna neúčastní mechanismu ERM II, nelze kursové riziko hodnotit, tudíž kritérium stability kursu nemůže být zatím plněno. ČR tedy z tohoto hlediska zatím nezaznamenává určitý pokrok směrem kupředu ke společné měně.

3.5 Euro a veřejnost

Přijetí eura je již dlouho diskutovaným tématem. Určitá část veřejnosti zastává názor nikdy euro nepřijmout. Avšak si zřejmě neuvědomují, že nemáme na výběr. Euro přijmout musíme, protože vstupem do EU jsme se do budoucna zavázali o jeho přijetí jako společné měny. V současnosti tedy vyvstává otázka, jak tomu bude nadále? Kdy bude možný vstup ČR do eurozóny a následné přijetí evropské měny? Je výhodný co nejrychlejší vstup nebo naopak vyčkávání a pozvolné sladování ekonomik s eurozónou? Názory na tuto problematiku se výrazně liší, proto není odpověď jednoznačná. Ze slov některých politiků a zejména guvernéra ČNB plyne, že by bylo pro českou ekonomiku vhodné přijmout euro, buďto co nejrychleji a zbavit se tak výkyvů kurzu, avšak nikoliv tlaku na inflační očekávání, nebo nejdříve zlepšit ekonomiku a dobře se na přijetí společné měny připravit, což je otázkou vhodného načasování. Zavedení eura by nyní nevyřešilo strukturální problémy, se kterými se česká ekonomika potýká, proto je potřeba před jeho přijetím nejprve uskutečnit nutné reformy. Obecně se ČNB na otázku přijetí eura nestaví příliš pozitivně, neboť vstupem do eurozóny dojde k poklesu jejího významu jako banky státu.

Veřejnost se také zabývá otázkou, která se zaměřuje zejména na ceny potravin a různých typů zboží, jakmile bude na našem území zavedena jednotná měna. Podle ČNB nyní nelze odhadnout přepočítací poměr mezi korunou a euro, nicméně jeho výše bude závislá na vývoji kurzu korunu vůči nové měně. Změna měny nebude mít souvislost s nárůstem cen, ani mezd, proto ani reálná životní úroveň obyvatel by neměla být bezprostředně dotčena.

⁵⁹ ČR se od roku 2004 nacházela v proceduře při nadměrném schodku, kdy jí byl do konce roku 2008 poskytnut termín na snížení vládního deficitu pod úroveň 3 % HDP, a to důvěryhodným a udržitelným způsobem. Příznivé výsledky vedly v červnu 2008 k ukončení této procedury.

Avšak díky společné měně dojde k vytváření podmínek v procesu ekonomického vyrovnávání naší země se zeměmi vyspělými, ke kterému již postupně dochází a bude docházet nadále. Naše země bude mít možnost sledovat vývoj Slovenska, které počátkem letošního roku přijalo jednotnou měnu euro. V pozici pozorovatele se budeme moci vyvarovat možným problémům, které slovenskou ekonomiku v souvislosti s přijetím eura potkají. Proto podle mého názoru by se tato naše nejbližší sousedská země mohla stát určitým předstupněm toho, jak by tomu mohlo být v rámci ČR, neboť ekonomiky jsou si podobné. Osobně souhlasím s postojem zavedení eura v době, jakmile budou vytvořeny vhodné ekonomické podmínky.

Obečné úvahy ČNB o vstupu do eurozóny jsou shrnuty v dokumentu – Strategie přistoupení České republiky k eurozóně, která se zaměřuje na vyhodnocování stavu české ekonomiky, avšak nepoukazuje na žádnou oblast ekonomiky, která by mohla být připravena na vstup do eurozóny. Také současná světová finanční krize má negativní vliv na vstup země do eurozóny. Z hlediska budoucího přijetí eura lze tedy světovou finanční krizi považovat za asymetrický šok, který působí na jednotlivé země eurozóny, a to v různé míře. Navíc přetrvávající nejistota na finančních trzích nevytváří příznivé prostředí pro zapojení naší republiky do kursového mechanismu ERM II. Nepříznivý vývoj české koruny během pobytu v tomto mechanismu by mohl přinést nejenom vysoké náklady, ale mohl by snížit sladěnost naší ekonomiky s eurozónou. Finanční krize tedy působí značně nejistě, co se týká plnění maastrichtských kritérií, ale i sladěnosti ekonomiky s eurozónou, proto součástí Aktualizované strategie přistoupení České republiky k eurozóně není stanoven ani datum našeho přistoupení, ani doporučení, které by schvalovalo vstup ČR do mechanismu ERM II.

V konečném rozhodnutí zavést euro půjde jak o rozhodnutí politické, tak o schopnost plnit požadovaná přístupová kritéria. Proto podle guvernéra ČNB bude v současnosti nejpravděpodobnější datum přijetí jednotné měny období 2013 – 2015. K tomuto termínu by se na podzim letošního roku měla vyjádřit vláda.

Závěr

Vstupem do EU začala pro ČR platit stejná pravidla, jako pro všechny ostatní státy EU, které v té době dosud nepoužívaly společnou měnu euro jako zákonné platidlo na svém území. Začlenění ČR do EU tedy představuje mezistupeň několikaletého procesu integrace, který bude dovršen, jakmile se začneme účastnit třetí fáze HMU. Z toho důvodu má budoucí směřování monetární politiky jasný cíl, a to přijetí eura jako společné evropské měny. Podmínkou zavedení eura je bezpodmínečně splnění maastrichtských kritérií, jejichž stav, společně se stupněm sladění naší ekonomiky s eurozónou, je každoročně vyhodnocován. Analýza tohoto stavu je zpracovávána ČNB ve spolupráci s Ministerstvem financí a Ministerstvem průmyslu a obchodu, v rámci níž dochází ke stanovení předpokládaného termínu zavedení eura.

V souvislosti s problematikou eura jsem si v úvodu své diplomové práce položila otázku „Jaké změny v postavení ČNB nastanou okamžikem vstupu ČR do eurozóny?“ Zodpovězení této otázky se stalo mým cílem, kterého jsem se snažila dosáhnout prostřednictvím analýzy monetární politiky naší centrální banky. Diplomovou práci jsem tedy rozdělila do třech hlavních kapitol, v rámci nichž jsem charakterizovala vývoj měnové integrace od svého prvo počátku, až po současné postavení ČNB jako banky státu.

První kapitola je teoreticky zaměřena na historii evropské měnové integrace. V poválečném období docházelo k postupným tendencím vzniku měnového systému, a to nejprve v rámci dohody z Bretton-Woods, na kterou navázala spolupráce zemí EHS a posléze vytvoření myšlenky přechodu zemí k HMU díky Wernerovu plánu. Tento plán, reprezentovaný Pierrem Wernerem, se stal důležitým mezníkem v celém procesu měnové integrace, neboť poprvé vyslovil a rozdělil přechod k HMU do jednotlivých etap. Nicméně realizace tohoto plánu byla odložena nejenom z důvodu měnové krize, která byla prohloubena v důsledku ropného šoku v 70. letech, ale také nedostatečným pochopením podmínkám projektu HMU. Myšlenka Wernerova plánu byla znovu oživena až vytvořením Evropského měnového systému, který učinil významný krok k prohloubení další integrace v Evropě v podobě zajištění měnové stability vedoucí k vytvoření HMU mezi jednotlivými zeměmi

Společenství. Tohoto kroku bylo dosaženo prostřednictvím Delorovy zprávy, která podrobně charakterizovala všechny etapy realizace HMU, až do jejich dnešní podoby.

V druhé kapitole jsem se zaměřila na monetární politiku ČNB, ve které jsem charakterizovala funkci peněz, hlavní peněžní agregáty a neopomenula jsem ani rovnici směny, která s problematikou peněz souvisí. Další částí této kapitoly se stala analýza centrálního bankovníctví v České republice se zaměřením na naši centrální banku. ČNB stojí v pozici banky státu a jejím cílem není jenom dosažení a udržení cenové stability, ale i vydávání bankovek a mincí a všeobecný dohled nad fungováním bankovního sektoru. Nicméně cenová stabilita je cílem hlavním a všechny ostatní činnosti musejí být s tímto cílem v souladu. K tomu, aby mohla NCB dosáhnout jednotlivých cílů, využívá měnověpolitické nástroje v podobě operací na volném trhu, automatických facilit a povinných minimálních rezerv. Nejpoužívanějším nástrojem se staly operace na volném trhu, v rámci nichž dochází k usměrňování vývoje úrokových sazeb v ekonomice.

Závěrečnou třetí kapitolu jsem zaměřila prakticky na analýzu změn v činnosti ČNB po vstupu do eurozóny. Do doby, než bude na území ČR zavedena jednotná měna euro, bude ČNB provádět samostatnou měnovou politiku. Ta zanikne, jakmile se ČNB stane součástí eurosystému. Zároveň dojde nejen k zániku české koruny a vlastní kursové politiky, ale i vlastní monetární politiky ČNB, proto se od této chvíle naše NCB začne řídit statutárními nařízeními ECB. Již v období příprav na vstup do EU začala probíhat spolupráce ČNB s ECB, a to v podobě účasti guvernéra ČNB v roli pozorovatele na jednání Generální rady ECB, jejímž právoplatným členem se stal až po vstupu naší země do EU. Jakmile dojde k zavedení jednotné měny euro, guvernér se stane členem nejvyššího rozhodovacího orgánu ECB, tedy Rady guvernérů a bude se podílet na spolurozhodování o jednotné měnové politice v rámci celé eurozóny. Zavedení nové měny bude vyžadovat změnu právní úpravy, proto se již v současnosti připravuje návrh nového zákona o ČNB, který nahradí dosud platný zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance, ve znění pozdějších předpisů. Taktéž bude nově zaveden Obecný zákon o zavedení eura, který se stane hlavním právním předpisem pro přechod na novou měnu. V oblasti bezhotovostního styku dojde k přechodu platebních systémů na euro v rámci systému TARGET2. Ražba mincí eura bude výhradně spadat do povinností ČNB, nikoliv však výroba evropských bankovek. Bankovky mají jednu stranu národní a druhou stranu společnou se všemi státy, proto mohou a v budoucnosti nejspíše budou zapůjčeny od NCB zemí eurozóny. Tyto uvedené změny nastanou po přijetí společné

měny, ale hlavně po splnění všech stanovených maastrichtských kritérií a vstupu ČR do systému ERM II. Současná finanční krize, která ovlivnila téměř všechny ekonomiky světa, nevyjímaje ani ekonomiky české, se negativně podílí na vstupu země do eurozóny, proto ani součástí Aktualizované strategie přistoupení České republiky k eurozóně není stanoveno datum našeho přistoupení, ani doporučení vstupu do mechanismu ERM II. Nicméně novým diskutovaným datem vstupu České republiky do eurooblasti se stalo období mezi léty 2013 – 2015. Pokud dojde k úspěšnému začlenění naší republiky do HMU, ekonomika se přiblíží průměru západoevropských zemí, tedy těm ekonomikám, pro něž jednotná měnová politika ECB nebude představovat výraznější zdroj nestability.

V průběhu zpracování této diplomové práce jsem hlouběji pronikla do problematiky budoucího zavedení eura v České republice a změn, které vstupem do eurozóny nastanou. Také jsem se seznámila s celou řadou užitečných zdrojů a získala nejen nové vědomosti, ale i zkušenosti při jejich hledání a používání. Proto má pro mě práce velký přínos a myslím, že se mi podařilo provést analýzu, která odpovídá stanovenému cíli.

Seznam použité literatury

Monografie

1. BALDWIN, R., WYPLOSZ, Ch. *Ekonomie evropské integrace*. 1. vyd. Praha : Grada, 2008. 478 s. ISBN 978-80-247-1807-1.
2. DĚDEK, O. *Historie evropské měnové integrace : Od národních měn k euru*. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2008. 260 s. ISBN 978-80-7400-076-8.
3. JUREČKA, V., JÁNOŠÍKOVÁ, I. *Makroekonomie*. 1. vyd. Ostrava : VŠB – TUO, 2004. 299 s. ISBN 80-248-0530-8.
4. LACINA, L. a kol. *Měnová integrace : náklady a přínosy členství v měnové unii*. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2007. 538 s. ISBN 978-80-7179-560-5.
5. LOUŽEK, M. *Měnová politika a příchod eura : sborník textů a seminářů č. 16/2002*. 1. vyd. Praha : Centrum pro ekonomiku a politiku, 2002. 107 s. ISBN 80-86547-08-6.
6. MANDEL, M. *Monetární ekonomie v malé otevřené ekonomice*. 1. vyd. Praha : Management Press, 2003. 287 s. ISBN 80-7261-094-5.
7. MANDEL, M., TOMŠÍK, V. *Monetární ekonomie v malé otevřené ekonomice*. 2. vyd. Praha : Management Press, 2008. 367 s. ISBN 978-80-7261-185-0.
8. MLÁDENKOVÁ, I. *Měnová a finanční politika EU*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Ekonomicko-správní fakulta, 2005. 92s. ISBN 80-210-3641-9.
9. RAIS, K., DRDLA, M. *Evropská unie : evropská integrace a bankovníctví*. 1. vyd. Praha : Computer Press, 1999. 133 s. ISBN 80-7226-211-4.
10. REVENDA, Z. *Centrální bankovníctví*. 1. vyd. Praha : Management Press, 1999. 741 s. ISBN 80-85943-89-1.
11. ŠREIN, Z. *Mechanismy hospodářské politiky Evropské unie*. 1. vyd. Praha : Oeconomica, 2002. 369 s. ISBN 80-7079-946-3.
12. ZAHRADNÍK, P. *Vstup do Evropské Unie : Přínosy a náklady konvergence*. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2003. 364 s. ISBN 80-7179-472-4.

Internetové zdroje

13. *Aktualizace úkolů ČNB v souvislosti se zavedením eura v ČR* [online]. 2008. [cit. 2009-03-29]. Dostupné z: < http://www.cnb.cz/m2export/sites/www.cnb.cz/cs/mezinarodni_vztahy/euro/download/euro_071012.pdf>.
14. *Banku neovlivní ani volby* [online]. 2008. [cit. 2009-04-05]. Dostupné z: <http://www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/clanky_rozhovory/media_2008/cl_08_080215.html>.
15. *České vize pro Evropu* [online]. 2008. [cit. 2009-03-24]. Dostupné z: <http://www.europeum.org/disp_article.php?aid=459>.
16. *Čekání na společnou měnu aneb kdo se bojí eura* [online]. 2007. [cit. 2009-03-24]. Dostupné z: <http://www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/clanky_rozhovory/media_2007/cl_07_071202.html>.
17. *ČNB vysvětluje, proč vydává prognózy koruny vůči euru* [online]. 2009. [cit. 2009-04-10]. Dostupné z: < <http://video.ihned.cz/cl-34392150-video-cnb-poprve-predpovida-kurz-koruny-vuci-euru>>.
18. *Česká národní banka v kontextu nadcházejícího vstupu ČR do Evropské unie* [online]. 2009. [cit. 2009-04-06]. Dostupné z: http://www.europeum.org/disp_article_text.php?aid=459.
19. *ECB a ESCB* [online]. 2008. [cit. 2009-04-10]. Dostupné z: <http://www.cnb.cz/cs/mezinarodni_vztahy/ecb_escb/>.
20. *Ekonomické přínosy a náklady vstupu do eurozóny* [online]. 2009. [cit. 2009-03-20]. Dostupné z: <<http://euro.kurzy.cz/147245-martin-pecka-ekonomicke-prinosy-a-naklady-vstupu-do-eurozony/>>.
21. *Ekonomické výhledy* [online]. 2009. [cit. 2009-03-20]. Dostupné z: <http://www.finance.cz/zpravy/finance/210258-ekonomicke-vyhledy-vyseurokovych-sazeb/?id_tovar_2841=3096&t=1238394894>.
22. *EU a mezinárodní vztahy* [online]. 2009. [cit. 2009-04-03]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/mezinarodni_vztahy/ecb_escb/.
23. *Eurostrategie* [online]. 2009. [cit. 2009-04-06]. Dostupné z: <http://www.cnb.cz/m2export/sites/www.cnb.cz/cs/menova_politika/strategicke_dokumenty/download/eurostrategie_070829.pdf>.

24. *Eurostrategie: Obezřetný přístup ČNB* [online]. 2009. [cit. 2009-04-05]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/clanky_rozhovory/media_2004/cl_04_0404_22.html.
25. *Historie evropské měnové integrace* [online]. 2009. [cit. 2009-04-10]. Dostupné z: http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xchg/euro/xsl/euro_historie_emi_data.html.
26. *Jednotná měna pro jednu Evropu* [online]. 2007. [cit. 2009-04-15]. Dostupné z: http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xbcr/euro/Jedna_mena_pro_jednu_Evropu_cesta_k_euru_pdf.pdf.
27. *Konvergenční program České republiky* [online]. 2008. [cit. 2009-03-10]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/gsearch.html?cx=004441192457648347899%3Afya79ukzntg&cof=FORID%3A11&ie=UTF8&q=Re%C3%A1ln%C3%A1+ekonomick%C3%A1+konvergence+vybran%C3%BDch+st%C3%A1t%C5%AF+k+euroz%C3%B3n%C4%9B+v+roce+2008&sa=Hledat#1295>.
28. *Koruna na houpačce. Euro se odkládá* [online]. 2008. [cit. 2009-04-06]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/clanky_rozhovory/media_2009/cl_09_0902_08.html.
29. *Legislativní potřeby zavedení eura* [online]. 2009. [cit. 2009-03-10]. Dostupné z: http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xbcr/euro/NP_legislativa.pdf.
30. *Ministerstvo financí ČR* [online]. 2009. [cit. 2009-04-10]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/gsearch.html?cx=004441192457648Velkýtřesk347899%3Afya79ukzntg&cof=FORID%3A11&ie=UTF8&q=velký+třesk+zavedení+eura&x=0&y=0&adv=n#991>.
31. *Monetární politika ČNB a vývoj kurzu v kontextu společné měny euro* [online]. 2009. [cit. 2009-03-10]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/m2export/sites/www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/konference_projevy/vystoupeni_projevy/download/rezabek_20080522_kouty_vh_cmea.pdf.
32. *Národní plán zavedení eura* [online]. 2009. [cit. 2009-03-10]. Dostupné z: http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/Narodni_plan_EURO_06-08-07.pdf.
33. *Národní plán zavedení eura v ČR* [online]. 2009. [cit. 2009-04-07]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/statni-finance/narodni-plan-zavedeni-eura-v-cr/1000955/44159/>.
34. *Na hranicích eurozóny* [online]. 2000. [cit. 2009-03-10]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/clanky_rozhovory/media_2000/cl_00_00_0425.html.

35. *Přechod na společnou měnu a sbližování životní úrovně a konkurenceschopnosti s vyspělými zeměmi EU* [online]. 2008. [cit. 2008-11-19]. Dostupné z: <http://www.socr.cz/assets/aktivita/publikace/Prechod_na_spol._menu.pdf>.
36. *S guvernérem ČNB o přijetí eura* [online]. 2007. [cit. 2009-04-06]. Dostupné z: <http://www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/clanky_rozhovory/media_2007/cl_07_07_0130a.html>.
37. *Teorie měnové integrace a podmínky členství v Eurozóně* [online]. 2008. [cit. 2008-11-20]. Dostupné z: <http://old.mendelu.cz/~lacina/mezfin/2008_sylabus_Teorie_menove_integrace.pdf>.
38. *Úkoly ČNB v ESCB* [online]. 2009. [cit. 2009-04-10]. Dostupné z: <http://www.cnb.cz/cs/faq/faq_o16.html>.
39. *Úřední věstník Evropské Unie* [online]. 2008. [cit. 2009-04-06]. Dostupné z: <http://www.ecb.int/ecb/legal/pdf/l_02120090124cs00660068.pdf>.
40. *Vstup do EU a přistoupení k eurozóně* [online]. 2009. [cit. 2009-04-10]. Dostupné z: <http://www.cnb.cz/cs/menova_politika/strategicke_dokumenty/pristoupeni_emu.html>.
41. *Vyhodnocení plnění maastrichtských konvergenčních kritérií a stupně ekonomické sladění ČR s eurozónou* [online]. 2008. [cit. 2009-04-15]. Dostupné z: <http://www.cnb.cz/m2export/sites/www.cnb.cz/cs/menova_politika/strategicke_dokumenty/download/maastricht_vyhodnoceni_2008.pdf>.
42. *Zavedení eura v České republice* [online]. 2009. [cit. 2009-04-10]. Dostupné z: <http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xchg/euro/xsl/narod_koord_skup.html>.
43. *Změna postavení ČNB po vstupu ČR do evropského měnového systému* [online]. 2009. [cit. 2009-04-10]. Dostupné z: <http://is.muni.cz/th/100110/pravf_m/>.

Seznam zkratek

ČNB	Česká národní banka
ČR	Česká republika
ČSFR	Československá federativní republika
CPI	index spotřebitelských cen
CZK	česká koruna
ECB	Evropská centrální banka
ECU	Evropská měnová jednotka
EHS	Evropské hospodářské společenství
EMA	Evropská měnová dohoda
EMI	Evropský měnový institut
EMS	Evropský měnový systém
EMU	Evropská měnová unie
EPU	Evropská platební unie
ERM	Evropský úvěrový mechanismus
ES	Evropská společenství
ESCB	Evropský systém centrálních bank
ESUO	Evropské společenství uhlí a oceli
EU	Evropská unie
EUR	euro
Euratom	Evropské společenství pro atomovou energii
HDP	hrubý domácí produkt
HMU	Hospodářská a měnová unie
IBRD	Mezinárodní banka pro obnovu a rozvoj
IMF	Mezinárodní měnový fond
IPP	implicitní cenový deflátor
JEA	Jednotný evropský akt
Kč	koruna česká
MP	monetární politika
MPO	Ministerstvo průmyslu a obchodu
NCB	národní centrální banka

NKS	Národní koordinační skupina
Obr.	obrázek
PPI	index cen výrobců
SBČS	Státní banka československá
SK	Slovenská republika
SRN	Spolková republika Německo
Tab.	tabulka
tzv.	takzvaně
VB	Velká Británie

Seznam tabulek a obrázků

Tab. 1.1	Země zapojené do EMS	20
Tab. 2.1	Typy monetární politiky v souvislosti s plněním jednotlivých cílů	29
Tab. 2.2	Peněžní agregáty v České republice	32
Tab. 2.3	Měnověpolitické nástroje	43
Tab. 3.1	Organizační struktura bankovní rady ČNB	46
Tab. 3.2	Základní kapitál ECB k 1.1.2009	49
Tab. 3.3	Plnění maastrichtských kritérií v ČR v roce 2008	60
Obr. 1.1	Cesta k HMU ve čtyřech obdobích	11
Obr. 1.2	Fáze třetí etapy HMU v jednotlivých obdobích	28
Obr. 2.1	Hlavní peněžní agregáty	31
Obr. 2.2	Hlavní budova ČNB v Praze	35
Obr. 3.1	Guvernér ČNB – Zdeněk Tůma	47
Obr. 3.2	Vývoj kurzu koruny vůči euro	54
Obr. 3.3	Scénář Velkého třesku zavedení eura	57

Prohlášení o využití výsledků diplomové práce

Prohlašuji, že

- jsem byla seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, diplomovou práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že jeden výtisk diplomové práce bude uložen v Ústřední knihovně VŠB-TUO k prezenčnímu nahlédnutí a jeden výtisk bude uložen u vedoucího diplomové práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o diplomové práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, diplomovou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne 30. dubna 2009

.....
jméno a příjmení studenta

Adresa trvalého pobytu studenta:
Podlesí 224, 757 01 Valašské Meziříčí

Seznam příloh

Příloha č. 1	Struktura NKS
Příloha č. 2	Evropský systém centrálních bank
Příloha č. 3	Členské státy eurozóny